

KRONIKA

DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ

miesięcznik poświęcony sprawom diecezji

„Czyn każdy w swym kółku, co każe duch Boży, a całość sama się złoży”

REDAKTOR: KURIA DIECEZJALNA.

Odbito w Diecezjalnym Zakładzie Graf.-Drukarskim w Sandomierzu.

TREŚĆ ZESZYTU.

Str.

Dział urzędowy.

Rozporządzenia Stolicy Apostolskiej:

Motu proprio de Institutorum saecularium laude atque confirmatione	177
Instructio de Institutis saecularibus	181
Decretum S. Officii de vexillorum benedictione anno 1887 editum	187
Ostrzeżenie	187
Odpowiedzi na przedłożone wątpliwości	188

Rozporządzenia Diecezjalne:

Odwołanie uprawnień, udzielonych spowiednikom na czas wojny	189
Zarządzenie w sprawie ścisłego przestrzegania przepisów	
Instrukcji o kanonicznym badaniu narzeczonych przed ślubem	189
Zarządzenie w sprawie uzupełnienia raptularzy kościelnych .	191
Zarządzenie w sprawie wnoszenia adnotacji na marginesie aktów	191
Kazania o rzeczach ostatecznych w adwencie	192
Odmawianie aktów strzelistych po błogosławieństwie Najśw.	
Sakramentem	193
Kolekta na rzecz seminarium duchownego	193
Stwierdzanie stanu wolnego osób owdowiałych	194
Zmiany wśród duchowieństwa	195

Dział nieurzędowy.

Księża diecezji sandomierskiej zamężeni podczas drugiej	
wojny światowej	196
Refleksje nad akcją antyalkoholową w pracy duszpasterskiej	201
Kolegiata św. Marcina w Opatowie i jej kapituła	207
Z życia diecezji	217
Nowe wydawnictwa	223

Rok 41

Wrzesień — Październik 1948 r.

Nr 5.

MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM DIECEZJI.

„Czyń każdy w swym kółku, co każe duch Boży, a całość sama się złoży”

DZIAŁ URZĘDOWY.

ROZPORZĄDZENIA STOLICY APOSTOLSKIEJ

46.

Motu proprio de Institutorum saecularium laude atque confirmatione.

(Acta Apost. Sedis, vol. XL, 1948 an. pag. 283).

PIUS PP. XII

Primo fideliter elapso anno a promulgata Apostolica Nostra Constitutione *Provida Mater Ecclesia*,¹ cum ob oculos multitudinem habeamus tot animarum absconditarum „cum Christo in Deo”,² quae in saeculo ad sanctitatem adspirant totamque vitam „corde magno et animo volenti”³ in novis Institutis Saecularibus laetanter Deo consecrant, facere non possumus quin Divinae Bonitati gratias referamus, de novo hoc agmine, quod exercitum consilia evangelica profitentium in saeculo adauxit; itemque de valido subsidio quo nostris hisce perturbatis luctuosisque temporibus catholicus apostolatus providentissime roboratus est.

¹ Cfr. A. A. S., XXXIX, n. 4, p. 114.

² Col., III, 3.

³ II Mac., I, 3.

Spiritus Sanctus, qui faciem terrae tot tantisque malis in dies desolatam et deturpatam recreat et renovat incessanter,¹ multos dilectissimos filios et filias, quibus peramanter in Domino benedicimus, magna specialique gratia ad se vocavit ut, in Institutis Saecularibus, collecti et ordinati, insulsi ac tenebricosi mundi, de quo non sunt² et in quo tamen ex divina dispositione remanere debent, sal indeficiens sint quod, vocationis ope renovatum, non evanescit;³ lux, quae inter ipsius mundi tenebras, lucet et non extinguitur;⁴ ac modicum sed efficax fermentum, quod semper et ubique operans omnibusque civium ordinibus, ab imis ad summos, permixtum, eosdem singulos universos verbo, exemplo cunctisque modis attingere ac permeare nititur, donec integram massam ita informet ut fermentata in Christo sit tota.⁵

Ut ob consolantem eiusmodi Spiritus Iesu Christi⁶ effusionem tot instituta ubique gentium orta ad normas Constitutionis Apostolicae *Provida Mater Ecclesia* efficaciter dirigantur, atque eos optimos sanctitatis fructus, qui sperantur, copiosissime ferant; itemque, ut solide et sapienter in aciem ordinata,⁷ praelia Domini fortiter in peculiaribus ac communibus apostolatus operibus praeliari valeant, memoratam Apostolicam Constitutionem magna cum laetitia confirmantes, matura deliberatione adhibita, Motu proprio, certa scientia, ac de Apostolicae plenitudine potestatis haec, quae sequuntur, declaramus, decernimus ac constituimus:

I. Societates, clericorum vel laicorum, perfectionem christianam in saeculo profitentes, quae elementa ac requisita in Constitutione Apostolica *Provida Mater Ecclesia* praescripta certa pleneque ratione habere videantur, non debent neque possunt inter communes fidelium Associationes (cc. 684—725) arbitrio, quovis praetextu, relinqui, sed ad propriam Institu-

¹ Cfr. Ps. CIII, 30.

² Cfr. Ioan., XV, 19.

³ Cfr. Matth., V, 13; Marc., IX, 49; Luc., XIV, 34.

⁴ Cfr. Ioan., IX, 5; I, 5; VIII, 12; Eph., V, 8.

⁵ Cfr. Math., XIII, 33; I Cor., V, 6; Galat., V, 9.

⁶ Cfr. Rom., VIII, 9.

⁷ Cfr. Cant., VI, 3.

torum Saecularium naturam et formam, quae ipsorum characteri ac necessitatibus apprime respondet, reducendae atque elevandae necessario sunt.

II. In hac Societatum fidelium ad superiorem Institutorum Saecularium formam elevatione (cfr. n. I), atque in omnium Institutorum, sive generali sive etiam singulari ordinatione perficienda, illud prae oculis semper habendum est, quod proprius ac peculiaris Institutorum character, *saecularis* scilicet, in quo ipsorum existentiae tota ratio consistit, in omnibus elucere debet. Nihil ex plena christianae perfectionis professione, evangelicis consiliis solide fundata et quoad substantiam vere religiosa, detrahendum erit, sed perfectio est *in saeculo* exercenda et profitenda; ac, proinde, cum vita saeculari in omnibus, quae licita sunt et quae cum eiusdem perfectionis officiis et operibus componi valent, accommodetur oportet.

Integra vita sodalium Institutorum Saecularium, professione perfectionis Deo sacra, in apostolatum converti debet, qui ita ex puritate intentionis, ex interiori unione cum Deo, ex generosa oblivione fortique sui ipsius abnegatione, ex animarum amore, est perpetuo sancteque exercendus, ut non minus interiorum spiritum prodat, quo informatur, quam ipsum continuo alat et renovet. Hic apostolatus, qui totam vitam complectitur, tam profunde ac sincere in his Institutis persentiri iugiter solet, ut, Divinae Providentiae ope atque consilio, animarum sitis et ardor non tantum occasionem vitae consecrationis dedisse feliciter, sed magna ex parte suam propriam rationem et formam imposuisse, mirumque in modum, finem, quem specificum appellant, genericum etiam finem exigisse atque creasse videatur. Hic apostolatus Institutorum Saecularium non tantum *in saeculo*, sed veluti *ex saeculo*, ac proinde professionibus, exercitiis, formis, locis, rerum adiunctis saeculari huic conditioni respondentibus, exercendus est fideliter.

III. Quae ad canonicam disciplinam status religiosi spectant Institutis Saecularibus non competunt, nec generatim legislatio religiosa, ad normam Constitutionis Apostolicae *Provida Mater Ecclesia*, ipsis applicari debet aut valet (Art. II, § 1). Illa ex adverso, quae in Institutis inveniantur amice cum ipsorum caractere saeculari coniuncta, dummodo plenae totius vitae

consecrationi nullatenus officiant et cum Constitutione *Provida Mater Ecclesia* cohaereant, conservari possunt.

IV. Hierarchica interdioecesana et universalis constitutio ad modum corporis organici Institutis Saecularibus applicari valet (ib., Art. IV), et haec applicatio absque dubio internum vigorem, ampliorem et efficaciorum influxum atque constantiam ipsis conferre debet. Tamen in hac ordinatione, singulis Institutis aptanda, ratio haberi debet naturae finis, quem Institutum persequitur, maioris minorisve ipsius expansionis propositi, eiusdem evolutionis et maturitatis gradus, rerum adiunctorum in quibus versatur, aliorumque id genus. Neque sunt illae Institutorum formae reiiciendae, aut despiciendae, quae confoederatione fundentur et characterem localem in singulis nationibus, regionibus, dioecesibus, retinere ac moderate fovere velint, dummodo rectus sit et catholicitatis Ecclesiae sensu informatus.

V. Instituta Saecularia, quorum membra, etsi in saeculo commorantur, ex plena tamen Deo et animabus consecratione quam, probante Ecclesia, profitentur, et ex interna ordinatione hierarchica interdioecesana et universali, quam diversis gradibus habere valent, inter status perfectionis iuridice ab Ecclesia ipsa ordinatos et recognitos, ex Apostolica Constitutione *Provida Mater Ecclesia* iure meritoque numerantur. Consulto igitur illius S. Congregationis competentiae et curae Instituta adiudicata et commissa fuerunt, quae *de statibus publicis perfectionis* regimen et curam gerit. Hinc, salvis semper, ad canonum tenorem et expressum Constitutionis Apostolicae *Provida Mater Ecclesia* praescriptum (Art. IV, §§ 1 et 2), iuribus S. Congregationis Concilii circa communes pias sodalitates piasque uniones fidelium (c. 250, § 2) et S. Congregationis de Propaganda Fide circa societates ecclesiasticorum ad semina pro exteris missionibus (c. 252, § 3), omnes societates ubique gentium — etsi ordinaria vel etiam pontificia approbatione suffultas — cum elementa et requisita Institutum Saecularium propria habere noscantur, ad hanc novam formam necessario illico redigendae sunt, secundum normas supra (cfr. n. I), atque, ut directionis unitas servetur, uni S. Congregationi de Religiosis, in cuius sinu speciale de Institutis Sae-

cularibus Officium constitutum fuit, merito attribui ac devolvi decrevimus.

VI. Moderatoribus vero et adsistentibus Actionis Catholicae aliarumque fidelium Associationum, in quarum materno gremio ad vitam integre christianam simul educantur, et apostolatus exercitio initiantur tam numerosi atque electi iuvenes, qui ad altiora assequenda sive in Religionibus ac Societatibus vitae communis, sive in Institutis etiam Saecularibus, superna vocatione invitantur, paterno ex animo commendamus, ut sanctas eiusmodi vocationes generose promoveant; ac non solum Religionibus et Societatibus, sed his etiam vere providentialibus Institutis, adiutricem manum praebeant, atque libenter, salva interna ipsorum disciplina, eorumdem opera utantur.

Horum omnium, quae Motu proprio constituimus, fidelem executionem S. Congregationi de Religiosis aliisque supra recensitis Ss. Congregationibus, Ordinariis locorum ac Societatum quarum interest Directoribus — quatenus ipsa ad singulos pertineant — auctoritate Nostra committimus.

Quae autem his Litteris, Motu proprio datis, statuimus, ea semper valida et firma esse iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus.

Datum Romae, apud S. Petrum, die XII mensis Martii, anno DMCCCCXXXVIII, Pontificatus Nostri ineunte decimo.

PIUS PP. XII.

47.

Instructio de Institutis saecularibus.

(*Acta Apost. Sedis*, vol. XL, 1948 an. pag. 293).

Cum Ssmus Dominus Noster Constitutionem Apostolicam *Provida Mater Ecclesia* promulgavit, ad ea omnia executioni efficacius mandanda quae sapienter in Constitutione statutae fuerunt, Sacram Congregationem de Religiosis, cuius competentiae Instituta Saecularia commissa sunt (*Lex peculiaris*, Art. IV, §§ 1 et 2), deputare dignatus est, ipsi omnes necessarias et opportunas facultates ad hunc finem concedens.

Inter munera et officia quae ex hac pontificia deputatione, iuxta ipsius Constitutionis expressam definitionem, Sacram

Congregationem gravant, illud recensendum quod „prout necessitas ferat atque experientia suffragetur, sive Constitutionem Apostolicam interpretando sive ipsam perficiendo atque applicando”, ipsa Congregatio normas edere valeat, quae ad Instituta Saecularia generatim, vel ad aliqua ex eis singillatim necessariae seu utiles reputentur (Art. II, § 2, 2°).

Iamvero, etsi completae atque definitivae normae Instituta Saecularia respicientes, ne hodierna ipsorum Institutorum evolutio periculose coarctetur, in opportunius tempus melius differantur, tamen expedit ut aliqua, quae non ab omnibus in Constitutione Apostolica *Provida Mater Ecclesia* clare perspecta recteque fuerunt interpretata, planius statim declarentur atque in tuto ponantur, adamussim servatis praescriptionibus quae, in Litteris *Primo feliciter*, a Ssmo Domino Nostro Motu proprio, sub die XII decurrentis mensis datis, statuuntur. Hinc Sacra Congregatio, per modum Instructionis, supremas normas colligere et clare digestas edere decrevit, quae merito basilares reputandae sunt ad solide Instituta Saecularia inde ab initio constituenda et ordinanda.

1. Ut aliqua Associatio, etsi perfectionis christianae professioni atque apostolatus exercitio in saeculo impense dedita, nomen et titulum *Instituti Saecularis* assumere iure meritoque valeat, non solum illa omnia atque singula elementa habere debet quae, ad normam Constitutionis Apostolicae *Provida Mater Ecclesia*, ut necessaria et integralia Institutorum Saecularium recensentur ac definiuntur (Art. I et III), sed praeterea necesse prorsus est ut ab aliquo Episcopo, hac Sacra Congregatione prius consultata, approbata atque erecta sit (Art. V, § 2; Art. VI).

2. Associationes fidelium, quae rationem notasque habent in Constitutione Apostolica descriptas, ab hac Sacra Congregatione de Religiosis omnes ubique, sive in territoriis iuris communis sive in territoriis Missionum, iure ad normam ipsius Constitutionis dependent (Art. IV, §§ 1 et 2) et Constitutionis Legi peculiari subiiciuntur, nec quavis ratione vel titulo ipsis licet, iuxta Litteras *Primo feliciter* (n. V), inter communes Associationes fidelium (C. I. C., L. II, P. III) remanere, salvo n. 5 huius Instructionis.

3. Ad veniam pro erectione novi Instituti Saecularis obtinendam, Episcopus loci, et non alius, hanc Sacram Congregationem adire debet, eam distincte docendo de iis omnibus quae in Normis pro erectione et approbatione Congregationum ab ipsa S. C. de Religiosis editis (6 martii 1921, nn. 3—8) definiuntur, congrua tamen congruis referendo (Art. VII). Mittenda etiam sunt schemata Constitutionum (sex saltem exemplaria), lingua latina vel alia in Curia recepta exarata, et insuper Directoria aliaque documenta, quae ad Associationis rationem atque spiritum dignoscendum inservire valeant. Constitutiones ea omnia continere debent, quae Instituti naturam, genera sociorum, regimen, formam consecrationis (Art. III, § 2), vinculum e Sodalium Instituto incorporatione ortum (Art. III, § 3), communes domos (Art. III, § 4), membrorum institutionis rationem atque exercitia pietatis respiciunt.

4. Associationes quae ante Const. *Provida Mater Ecclesia* legitime, ad normam praecedentis iuris, erectae vel approbatae ab Episcopis erant, vel pontificiam Associationum laicalium aliquam approbationem obtinuerant, ut ab hac Sacra Congregatione qua Instituta Saecularia, sive iuris dioecesani sive pontificii, recognosci valeant, ad ipsam Sacram Congregationem documenta erectionis vel approbationis, Constitutiones quibus hucusque regebantur, brevem relationem historicam, disciplinarem et apostolatus, ac, praesertim si iuris tantum dioecesani sint, etiam testimonia Ordinariorum in quorum dioecibus sedes habent remittere debent. His omnibus ad normam Art. VI et VII Const. *Provida Mater Ecclesia* perpensis atque attente-examinatis, prout casus ferat venia erectionis vel Decretum laudis concedi poterit.

5. Associationes non ita pridem fundatae, vel non sufficienter evolutae illaque etiam quae in dies excitantur, etsi spem bonam de se concipere merito faciant quod si res secunde procedant ex ipsis Instituta Saecularia solida ac genuina exurgere valeant, opportunius erit si non statim S. Congregationi proponantur ut venia erectionis ab ipsa impetretur. Ex regula generali, quae nonnisi gravibus de causis rigide probatis, exceptionem pati debet, hae novae Consociationes, donec sufficiens specimen dederint, sub paterna Auctoritatis dioece-

sanae manu et tutela retineantur et exercean- tur, prius uti merae Associationes, quae facto potius quam iure existunt, deinde, non quidem per saltum sed pedetemptim atque per gradus, sub aliquibus ex formis Associationum fidelium, ut Piae Unionis, Sodalitii, Confraternitatis, iuxta casus evolvantur.

6. Dum hae praeviae evolutiones (n. 5) perdurant ex quibus clare demonstrandum est, revera de Associationibus agi, quae plenam vitae perfectioni et apostolatui consecrationem sibi proponunt, quaeque alias omnes habeant notas quae in vero Instituto Saeculari exiguntur, attente invigilandum est ne quidquam his Associationibus interne vel externe permittatur, quod praesentem ipsarum conditionem excedat, et specificae Institutorum Saecularium rationi et naturae respondere videatur. Illa praesertim vitentur quae, denegata postea venia pro erectione in Institutum Saeculare, facile auferri vel destrui non possent et Superioribus vim quamdam inferre viderentur ad approbationem concedendam vel nimis facile largiendam.

7. Ad iudicium securum et practicum ferendum de vera natura Instituti Saecularis alicuius Associationis, scilicet an ipsa in saeculari statu et conditione sua membra ad illam plenam consecrationem et deditionem efficaciter ducat quae, etiam in foro externo, imaginem referat status perfectionis completi, et quoad substantiam vere religiosi, haec sunt accurate perpendenda:

a) an sodales qui, ut membra strictiore sensu sumpta Associationi inscribuntur, „praeter illa pietatis et abnegationis exercitia” sine quibus perfectionis vita vana illusio dicenda esset, tria generalia consilia evangelica una ex diversis formis quae Constitutio Apostolica admittit (Art. III, § 2), practice et solide, profiteantur. Possunt tamen admitti, ut membra latiore sensu accepta, et maiore vel minore vi seu intentione Associationis corpori adscripta, Sodales qui ad evangelicam perfectionem adspirent ipsamque in propria conditione exercere nitantur, etsi non singula consilia evangelica altiore gradu complectantur seu complecti valeant;

b) an vinculum, quo membra strictiore sensu sumpta et Associatio inter se ligantur, *stabile*, *mutuum* ac *plenum* sit, ita ut ad normam Constitutionis, Sodalitii Associationi se totum

tradat et Associatio talis sit vel serio fore praevideatur, quae de Sodali curam gerere atque de ipso iure respondere velit ac possit (Art. III, § 3, 2°);

c) an et qua ratione seu quo titulo sedes communes, quae in Constitutione Apostolica (Art. III, § 4) praecipuntur, actu habeat seu habere nitatur, ut fines ad quos ipsae ordinantur obtineat.

d) an illa vitentur, quae Institutorum Saecularium naturae ac rationi non essent consentanea, ut ex. gr.: habitus qui non respondeat saeculari conditioni, vita communis ad modum vitae communis religiosae vel huic aequiparatae (Tit. XVII, L. II, C. I. C.) externe ordinata (Art. II, § 1; Art. III, § 4).

8. Instituta Saecularia, ad normam Art. II, § 1, 2°, Constitutionis Apostolicae *Provida Mater Ecclesia*, salvisqua eiusdem Constitutionis Art. X, et Art. II, § 1, 1°, Religionum aut Societatum vitae communis proprio peculiarique iure non obligantur neque ipso uti possunt. Sacra tamen Congregatio, aliqua particularia praescripta iuris religiosi Institutis Saecularibus etiam convenientia, per exceptionem, ad Constitutionis tenorem (ibidem, Art. II, § 1, 2°), accommodare et applicare, immo et criteria quaedam plus minusve generalia, experientia comprobata et rerum intimae naturae respondentia, prudenter ex illo iure requirere poterit.

9. In particulari: a) Etsi praescripta can. 500, § 3, stricte Instituta saecularia non respiciant, nec prout iacent eisdem applicare necesse sit, tamen ex eis solidum criterium et clara directio pro approbandis et ordinandis Institutis Saecularibus deduci consulto potest.

b) Etsi nihil impediatur quominus, ad normam iuris (can. 492, § 1), Instituta Saecularia Ordinibus aliisque etiam Religionibus, ex speciali concessione, aggregari, et ab ipsis diversimode adiuvari et etiam aliquo modo moraliter dirigi valeant, tamen aliae strictioris dependentiae formae, quae Institutorum Saecularium regiminis autonomiae detrahere viderentur ipsamve tutelae plus minus strictae subiicere, etiamsi ab ipsis Institutis, mulierum speciatim, desiderantur et invocentur, non nisi difficulter, bono Institutorum attente considerato, atque spiritu

et apostolatus cui incumbere debent natura ac ratione ponderatis, opportunisque adhibitis cautelis, concedi poterunt.

10. Instituta Saecularia, a) ex statu plenae perfectionis, quam profitentur, et ex totali apostolatus consecratione, quam imponunt, in hoc eodem genere perfectionis et apostolatus, ad maiora evidenter vocantur, quam ea quae fidelibus, optimis etiam, in Associationibus mere laicalibus aut in Actione Catholica aliisque piis operibus laborantibus sufficere viderentur; b) ita tamen propria apostolatus exercitia et ministeria, quae peculiares fines ipsorum Institutorum constituent, suscipere debent, ut eorum Sodales — vitatis accurate confusionibus — praeclarum abnegatae, humilis, constantis collabrationis cum Hierarchia exemplum, aliis fidelibus qui eos vident et observant, pro viribus praebere possint, salva semper interna eorum disciplina (cfr. Motu proprio *Primo feliciter*, n. VI).

11. a) Ordinarius, dum obtenta venia Sanctae Sedis erectionem Instituti Saecularis peragit, quod prius ut Associatio vel de facto vel ut Pia Unio seu Sodalitium exsistebat, definire poterit an expediat, relate ad conditionem personarum figendam et ad requisita in Constitutionibus Instituti computanda, rationem habere illorum quae prius facta fuerunt, ex gr. probationis, consecrationis, etc.

b) In primis decem annis Instituti Saecularis, ab ipsius erectione computandis, Episcopus loci a requisitis aetatis, temporis probationum, annorum consecrationis aliorumque similium, quae pro omnibus Institutis generatim vel pro aliquo praescripta sint, dispensare potest in ordine ad officia, munera, gradus aliosque iuridicos effectus.

c) Domus seu centra ante canonicam erectionem Instituti fundata, si ex venia utriusque Episcopi ad normam can. 495, § 1 fuerunt constituta, ipso facto erectionis partes fiunt Instituti.

Datum Romae, ex Aedibus Sacrae Congregationis de Religiosis, die XIX mensis Martii, Sancto Iosepho, Sponso Beatae Mariae Virginis, sacra, anno MDCCCCXXXVIII.

(—) Aloisius Card. Lavitrano, Praefectus

L. S.

(—) † Fr. Lucas Hermenegildus Pasetto, Secretarius

48.

Decretum S. Officii de vexillorum benedictione anno 1887 editum

„Non esse benedicenda vexilla nisi earum societatum quarum statuta ab auctoritate ecclesiastica adprobata fuerint, et ab eaque aliquo modo dependeant, et aliquod religionis signum, nullum autem emblemata reprobandum praeseferant.

Quoad vexilla autem in ecclesiam introducenda, non esse admittenda nisi vexilla confraternitatum et ea quae benedicta fuerint ut supra”.

KONGREGACJA ŚW. OFICJUM.

49.

Ostrzeżenie.

(Acta Apost. Sedis, tom XL, 1948 r., str. 257)

Ponieważ stwierdzono, że w różnych miejscowościach odbyły się wbrew przepisom prawa kanonicznego i bez pozwolenia Stolicy Apostolskiej wspólne zebrania akatolików z katolikami, podczas których rozprawiano o sprawach wiary, przypomina się wszystkim, że według postanowienia kan. 1325 § 3 branie udziału w tego rodzaju zgromadzeniach jest zakazane tak ludziom świeckim, jak i duchowieństwu świeckiemu i zakonnemu. Zwoływanie zaś i urządzanie takich zebrań tym bardziej jest katolikom zabronione. Niech przeto Ordynariusze dopilnują, by powyższe przepisy były przez wszystkich zachowywane.

Ma to wszystko tym większe zastosowanie, gdy chodzi o zebrania zwane wszechświatowymi, w których katolicy świeccy i duchowni bez uprzedniego pozwolenia Stolicy Apostolskiej w żadnym razie uczestniczyć nie mogą.

A ponieważ podczas tych zgromadzeń, lub po nich, niezadko spełniane były akty mieszanego kultu, ponownie się przypomina wszystkim, że jakkolwiek udział w obrzędach religijnych akatolickich w myśl przepisu kan. 1258 i 731 § 2 jest całkowicie zabroniony.

Dan w Rzymie, w siedzibie Św. Oficjum, dnia 5 czerwca 1948 r.

(— Piotr Vigorita, notariusz

50.

Odpowiedzi na przedłożone wątpliwości.*(Acta Apost. Sedis, tom. XL, 1949 r., str. 301).*

Kardynałowie, wchodzący w skład Papieskiej Komisji Interpretacyjnej, polecieli odpowiedzieć na przedłożone im na plenarnym posiedzeniu poszczególne wątpliwości jak następuje:

I. O prawie, przysługującym przełożonemu zakonnemu do przeglądania pism swych podwładnych.

W. Czy zakonnicy wyjęci w wypadkach kiedy podlegają Ordynariuszowi, mogą swobodnie po myśli kan. 611 wysyłać listy bez przeglądania przez przełożonego do tego Ordynariusza i otrzymywać od niego pisma.

O. Twierdząco.

Dano w Rzymie, w Państwie Watykańskim, dnia 27 listopada 1947 r.

II. O przywileju sądu.

W. Czy do popadnięcia w kary klątwy, lub suspensy, o których mówi kan. 2341 wystarcza, by ktoś poważił się osobę z pośród wymienionych w tym kanonie pozwać przed sędziego świeckiego, czy też wymaga się by osoba podana do sądu została przez sędziego wezwana.

O. Twierdząco w pierwszej części, przecząco w drugiej.

W. Czy wyjaśnienie dane w odpowiedzi na pierwszą wątpliwość, działa wstecz.

O. Przecząco; ma ono moc obowiązującą od dnia ogłoszenia w piśmie urzędowym „Acta Apostolicae Sedis”.

Dano w Rzymie, w Państwie Watykańskim, dnia 26 kwietnia 1948 r.

III. O zawieraniu małżeństwa przez pełnomocnika.

W. Czy pełnomocnika, o którym mówi kan. 1089 § 1, mocodawca ma sam wyznaczyć, czy też może polecić komu innemu to wyznaczenie.

O. Twierdząco w pierwszej części, przecząco w drugiej.

Dano w Rzymie, w Państwie Watykań. dn. 31 maja 1948 r.

(—) M. Kard. Massimi, prezes.

(—) A. Coussa, sekretarz.

ROZPORZĄDZENIA DIECEZJALNE.

51.

Odwołanie uprawnień, udzielonych spowiednikom na czas wojny.

Stolica Apostolska pismem Św. Penitencjarii Apostolskiej „Perspectis rerum adiunctis” z dnia 10 czerwca 1938 r. udzieliła spowiednikom na terenie Polski bardzo szerokich uprawnień do rozgrzeszania penitentów od wszystkich cenzur zastrzeżonych z wyjątkiem cenzury, zarezerwowanej w dekrete „Lex sacri coelibatus”, oraz do dyspensowania od nieprawidłowości. Pismo Penitencjarii Apostolskiej, zaraz po jego otrzymaniu, zostało ogłoszone w pełnym swym brzmieniu w dziale urzędowym „Kroniki Diecezji Sandomierskiej” z 1940 r. na stronie 1-ej.

Obecnie Św. Penitencjaria z polecenia Ojca św. w liście swym, skierowanym do J. Em. Kardynała Prymasa, wyjaśnia, że wszystkie powyższe uprawnienia uważać należy jako wygasłe i że spowiednikom nie przysługują już władze, zawarte w piśmie „Perspectis rerum adiunctis” z 10 czerwca 1938 r.

Na przyszłość spowiednicy diecezji sandomierskiej w wypadkach, gdy chodzić będzie o rozgrzeszenie od cenzur, zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej, lub o dyspensowanie od nieprawidłowości, zwracać się powinni do J. Em. Księdza Kardynała Adama Sapiehy. Oczywiście, uprawnienia, przysługujące Ordynariuszom, na podstawie kodeksu, lub władz pięcioletnich, pozostają nadal w swej mocy.

Sandomierz, dnia 12 października 1948 roku.

† Jan Lorek, Biskup.

52.

Zarządzenie w sprawie ścisłego przestrzegania przepisów Instrukcji o kanonicznym badaniu narzeczonych przed ślubem.

Wszystkim księżom proboszczom przypominam obowiązek dokładnego przestrzegania postanowień Instrukcji o kanonicznym badaniu narzeczonych przed ślubem, uchwalonej 9 września 1946 r. na plenarnej konferencji Biskupów Polski w Częstochowie. W szczególności zaś zarządzam, co następuje:

1). W każdej kancelarii parafialnej ma być przynajmniej jeden egzemplarz inwentarski powyższej Instrukcji, wydanej w Olsztynie nakładem Warmińskiej Kurii Diecezjalnej, a w swoim czasie rozesłanej księżom proboszczom przez tutejszą Kurie Diecezjalną.

2). Księża proboszczowie nie są obowiązani prowadzić księgę egzaminu przedślubnego, wprowadzoną statutem 163 Pierwszego Synodu Diecezji Sand. z 1923 roku.

3). Natomiast przed każdym ślubem spisywać należy protokół kanonicznego badania narzeczonych, a jeśli zajdzie potrzeba, także protokół badania świadków, oraz protokół przyjmowania przysięgi uzupełniającej i protokół badania rodziców według wzoru, podanego w Instrukcji z 9 września 1945 roku. W tym celu każdy z księży proboszczów zaopatrzy się w Diecezjalnym Zakładzie Graf.-Drukarskim w Sandomierzu w większą ilość blankietów tych formularzy.

4). Spisanych protokółów kanonicznego badania narzeczonych, oraz badania świadków i rodziców, a także formularzy przysięgi uzupełniającej, nie wolno niszczyć, po pobłogosławieniu związku małżeńskiego, lecz należy je zeszywać nićmi wraz z innymi dokumentami ślubnymi, jak metryki Chrztu św., orzeczenia wolnego stanu, indulty od zapowiedzi, dyspensy od przeszkód małżeńskich i t.d. chronologicznie, według numeracji aktów w księdze zaślubionych w jeden fascykuł aktów, zaopatrzone w kartonową okładkę i napis: dokumenty małżeńskie. Nie wolno używać w tym celu skoroszytów, gdyż blaszane klamerki rdzewieją i niszczą papier. Dokumenty, zeszyte chronologicznie, według porządku, w jakim spisywane są akta ślubów w księdze małżeństw, zaopatrzyć należy w liczbę aktu ślubu, wypisaną na każdym dokumencie czerwonym ołówkiem, by podczas wizytacji łatwo było odszukać i sprawdzić wszystkie załączniki, dotyczące poszczególnego aktu ślubnego.

Księża dziekani dopilnują by powyższe zarządzenie, oraz przepisy Instrukcji o kanonicznym badaniu narzeczonych przed ślubem, były ściśle przestrzegane, często też sprawdzać będą czy kancelarie parafialne są należycie prowadzone.

Sandomierz, dnia 15 października 1948 roku.

† Jan Lorek, Biskup.

53.

Zarządzenie w sprawie uzupełnienia raptularzy kościelnych.

Od 1 stycznia 1946 roku księża proboszczowie prowadzą wyłącznie kościelne księgi ochrzczonych, małżeństw i zmarłych. Przedtem spisywane były w parafiach naszych akta stanu cywilnego, które miały jednocześnie charakter aktów kościelnych, jak to stwierdza art. 71 Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego: „W chrześcijańskich wyznaniach akta stanu cywilnego połączone będą z metrykami kościelnymi. W tym celu duchowny przełożony parafii powinien obok przepisów kościelnych dopełniać oraz przepisy cywilne”. Prócz ksiąg stanu cywilnego, były spisywane akta kościelne w tak zwanych raptularzach.

Ponieważ podczas działań wojennych raptularze w niektórych parafiach zostały zdekompletowane polecam księżom proboszczom:

1) doprowadzić we wszystkich parafiach raptularze kościelne do zupełnego porządku.

2) gdyby brakowało jakich roczników raptularzy, należy je odtworzyć na podstawie ksiąg stanu cywilnego, używając formularzy obecnie obowiązujących przy spisywaniu aktów kościelnych.

3) We wszystkich raptularzach wnieść należy adnotacje, o zawartym ślubie, święceniach, profesji zakonnej itp. wzmianki, przewidziane przez prawo kościelne.

Koszta powyższych czynności można pokryć z kasy kościelnej.

Księża dziekani pod osobistą odpowiedzialnością dopilnują ścisłego wypełnienia niniejszego zarządzenia.

Sandomierz, dnia 16 października 1948 r.

† Jan Lorek, Biskup.

54.

Zarządzenie w sprawie wnoszenia adnotacji na marginesie aktów.

Przepisy o prowadzeniu ksiąg parafialnych, wydane przez Księży Biskupów Polski, wprowadzone zarządzeniem z 22 listopada 1947 r., w punkcie 12 postanawiają:

„Jeżeli przepisy prawa kościelnego nakazują wniesienie na marginesie aktu wzmiankę, jak naprz. o zawartym małżeństwie, bierzmowaniu, wyższych święceniach itp., proboszcz wpisze ją w obydwu księgach w jednakowym brzmieniu, umieści datę i swój podpis. Gdyby księga, przeznaczona dla kurii, była już odesłana, należy dosłowną treść wzmianki przekazać do kurii celem wpisania jej na marginesie księgi tam przechowywanej”.

Księża proboszczowie zechcą bardzo skrupulatnie to postanowienie wypełniać, by nie było ani jednego wypadku zaniedbania, mogącego spowodować, jak uczy doświadczenie, mimowolne ułatwienie dwużęstwa osobom, nie liczącym się z sumieniem.

Ponieważ przepisy o prowadzeniu ksiąg parafialnych w punkcie 29 przewidują, że „do zawarcia małżeństwa zamiast pełnego odpisu aktu chrztu, lub zgonu poprzedniego małżonka, wystarczy przedłożenie świadectwa chrztu, lub zgonu”, każde świadectwo chrztu św., wystawione na druku, a więc nietylko pełny odpis aktu, zawierać powinno wszystkie adnotacje, jakie na marginesie tego aktu są uwidocznione. Bez tych adnotacji w żadnym wypadku nie wolno wydawać zaświadczeń tak z dawnych ksiąg stanu cywilnego, jak i z obecnie prowadzonych rejestrów kościelnych.

Sandomierz, dnia 18 października 1948 roku.

† Jan Lorek, Biskup.

55.

Kazania o rzeczach ostatecznych w adwencie.

Stosownie do uchwały naszego Synodu Diecezjalnego w adwencie należy głosić kazania o rzeczach ostatecznych. Najlepiej na roratach ze względu na liczny udział wiernych. Kazania te, mając na uwadze wyjątkowe potrzeby czasu powojennego, należy potraktować bardzo gruntownie i ująć je w świetle aktualnych zagadnień. Przy omawianiu śmierci podkreślić znikomość materialistycznej doczesności, przy omawianiu sądu zaakcentować potrzebę kierowania się dobrym katolickim sumieniem w życiu, za które jesteśmy odpowiedzialni przed Bogiem. Istnienie i konieczność karzącej sprawiedliwości

Bożej omówić przy kazaniu o piekle, a istnienie poza grobem życia wiecznego przy kazaniu o niebie.

Przy opracowaniu kazań, poza podręcznikami teologicznymi, dużą pomoc znajdą Przewielebni Księża w następujących zbiorach kazań:

„Wierzę w życie wieczne” Ks. bp. T. Tóth, wyd. w Krakowie. „Rekolekcje wielkopostne dla ludu” Ks. Dr J. Grabowski, wyd. w Kielcach. Poza wymienionymi, w innych zbiorach kazań, szczególnie rekolekcyjnych.

Sandomierz, dnia 20 października 1948 r.

† Jan Lorek, Biskup.

56.

Odmawianie aktów strzelistych po błogosławieństwie Najśw. Sakramentem.

Zarządzeniem swym z dnia 26 października 1942 roku (Kronik. D. S. 1942 r. poz. 22) poleciłem, by bezpośrednio po każdym błogosławieństwie Najśw. Sakramentem, tak podczas uroczystego wystawienia w monstrancji, jak i w czasie prywatnego błogosławieństwa, kapłan celebrujący odmawiał głośno akty strzeliste. „Niech będzie Bóg uwielbiony”, podane w Porządku nabożeństw dodatkowych dla diecezji sandomierskiej na stronie 39. Wierni akty mają głośno powtarzać za kapłanem.

W niektórych kościołach przyjął się zwyczaj śpiewania powyższych aktów przez celebrans i lud. Ponieważ wprowadza to rozbieżność w celebrach, oraz przedłuża nabożeństwa, polecam, by te akty strzeliste były wszędzie głośno odmawiane przez kapłana naprzemian z ludem, a nie śpiewane. Jest to zresztą zgodne z praktyką, stosowaną w Rzymie.

Sandomierz, dnia 22 października 1948 roku.

Na Bóg - bycie
† Jan Lorek, Biskup.

57.

Kolekta na rzecz seminarium duchownego.

Tegoroczna zbiórka ofiar na potrzeby seminarium duchownego, dokonana w kościołach dnia 15 sierpnia, dała

bardzo słaby wynik ze względu na wyjątkowo niekorzystne warunki atmosferyczne i nikły udział wiernych w nabożeństwach.

Ponieważ potrzeby seminarium są bardzo duże, polecam, by wszyscy księża proboszczowie i rządcy kościołów przeprowadzili po raz drugi zbiórkę ofiar na naszą uczelnię duchowną we wszystkich kościołach w dniu 8 grudnia, to jest w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny i by zebrane na wszystkich nabożeństwach ofiary odsłali do Kurii. Należy uprzednio zapowiedzieć powyższą kolektę i wiernych zachęcić do wydatnej ofiarności.

Sandomierz, dnia 22 października 1948 roku.

† Jan Lorek, Biskup.

58.

Stwierdzanie stanu wolnego osób owdowiałych.

Ponieważ zdarzyły się wypadki pobłogosławienia związku małżeńskiego bez orzeczenia przez Kurie Diecezjalną wolnego stanu osób, które nie mogły przedstawić metryki zgonu swego poprzedniego współmałżonka, przypominam księżom proboszczom, że według Instrukcji w sprawie badania wolnego stanu, podanej w uchwałach Synodu Diecezji Sandomierskiej z 1923 r., a opartej na przepisach Stolicy Apostolskiej, księża proboszczowie mogą błogosławić małżeństwa wdowców i wdów bez zwracania się do Kurii Diecezjalnej tylko w tych wypadkach, gdy śmierć poprzedniego współmałżonka jest stwierdzona przez kościelną metrykę zgonu, zupełnie pewną, nie budzącą żadnych wątpliwości.

Natomiast nie można błogosławić małżeństw kościelnych na podstawie aktu zgonu wystawionego przez urząd stanu cywilnego, albo też na podstawie orzeczenia sądowego, uznającego poprzedniego małżonka za zmarłego, lub na skutek przedstawienia innych zaświadczeń. W tych wszystkich wypadkach księża proboszczowie winni przeprowadzić protokolarne badanie według wskazań wyżej cytowanej Instrukcji, rozpoczynając najpierw od zeznań pozostałego współmałżonka, a następnie cały zebrany materiał powinni przedstawić Kurii do decyzji.

Sandomierz, dnia 24 października 1948 r.

† Jan Lorek, Biskup.

59.

Zmiany wśród duchowieństwa.

Mianowani: ks. kan. Stępień Józef dyrektorem mniejszego seminarium w Sandomierzu, ks. prof. Siedlecki Stefan, prokuratorem seminarium duchownego, ks. dr Wójcik Walenty profesorem i prefektem wyższego seminarium duchownego, oraz notariuszem Sądu Biskupiego w Sandomierzu, ks. prof. dr Kotowski Stanisław notariuszem Kurii Diecezjalnej z zatrzymaniem obowiązków profesora seminarium duchownego, ks. dr Wojciechowski Lucjan prefektem gimnazjum i liceum w Radomiu, ks. Dziadowicz prefektem gimn. i liceum w Opatowie, ks. Surdacki Jan administratorem parafii Skrzyńsko, ks. Segiet Władysław wik. ekon. parafii Ryczywół, proboszczem tamże, ks. Cieloch Adam, po zrzeczeniu się probostwa w Rusinowie, administratorem w Skórkowicach, ks. Stachura Bonawentura, wik. par. Jastrzab, wik. ekonom. nowoutworzonej par. Mirów, ks. Hadzewicz Witold, Pallotyń, wik. par. Opieki św. Józefa w Radomiu, ks. Król Jan wik. ekonom. par. Radzanów.

Zwolnieni: ks. prof. Siedlecki Stefan z obowiązków prefekta wyższego seminarium duchownego w Sandomierzu.

Przeniesieni: ks. Leśniewski Karol, proboszcz ze Świerżów do Słupi Nadbrzeżnej, ks. Żywczyk Roman, proboszcz ze Słupi Nadbrzeżnej do Świerżów, ks. Tomczyński Stanisław, proboszcz z Radzanowa do Rusinowa, ks. Drypa Stanisław, prefekt i wik. z Ćmielowa do Państwowego gimn. i liceum w Sandomierzu, ks. Pelc Kazimierz pozostaje nadal na stanowisku prefekta gimn. w Skarżysku-Kamiennej, ks. Bystrzejewski Jan, prefekt i wik. par. św. Pawła w Sandomierzu na pref. i wik. do Bliżyna, ks. Przęda Władysław, pref. i wik. w Bliżynie, na takie samo stanowisko do parafii św. Pawła w Sandomierzu, ks. Gawroński Stefan pref. i wik. N. Serca w Radomiu na takie samo stanowisko do Opatowa, ks. Suligowski Józef, pref. w Opatowie na pref. i wik. par. Najśw. Serca Jezusowego w Radomiu, ks. Lipidalski Józef, wik. z Kuczek do Odrowąża, ks. Wiśniewski Franciszek, wik. z Odrowąża do Końskich, ks. Wąsik Tomasz, wik. ze Skarżyska Kościelnego na pref. i wik. do Radoszyc.

Egzamin konkursowy złożyli: ks. Ciżła Stanisław, ks. Gołębski Antoni, ks. Granat Józef, ks. Maliński Stanisław, ks. Mąkosa Antoni, ks. Michałkowski Władysław, ks. Łapiński Stanisław, ks. Ośka Mieczysław, ks. Porębski Adam, ks. Segiet Władysław, ks. Smulczyński Józef, ks. Stradomski Feliks, ks. Wydra Stanisław.

Zmarł w Krynicy - Zdroju ks. kanonik Henryk Kasprzyci, dziekan i proboszcz żarnowski, dnia 21 października 1948 r.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

KSIĘŻA DIECEZJI SANDOMIERSKIEJ ZAMĘCZENI PODCZAS DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ.

(Ciąg dalszy)¹

4. Ks. Józef Sznuro.

Pochodził z dawnej kieleckiej, a obecnie częstochowskiej diecezji, urodził się bowiem we wsi Siemonia, powiatu będzińskiego w obrębie Zagłębia Dąbrowskiego, dnia 9 sierpnia 1898 roku. Rodzicami ks. Józefa byli Stanisław i Marianna ze Smółków małżonkowie Sznuro. Matka należała do rodziny, która w starszych generacjach wydała trzech zacnych księży: przed blisko stu laty ks. Garbacińskiego, proboszcza w Siemoni, a w czasach nowszych ks. Marcina Smółkę, dziekana w Olkuszu i ks. Franciszka Smółkę, proboszcza w Wolbromiu, obydwu zmarłych, zdaje się, w czasie pierwszej wojny światowej, lub bezpośrednio po niej.

Początkowe wykształcenie otrzymał ks. Sznuro w miejscowej szkole - powszechnej, a następnie uczył się w szkole dyrekcji kolei warszawsko - wiedeńskiej w Dąbrowie Górniczej i w gimnazjum pińczowskim. Jeszcze jako mały chłopiec był

¹ W życiorysie ks. Antoniego Dworzańskiego, podanym na str. 145 „Kroniki D. S.”, w wierszu 9-tym od dołu zamiast: Po dwu latach na tej parafii... winno być: Po dwu latach pracy na tej parafii..

obecny na Mszy św. prymicyjnej, odprawianej przez jednego ze swoich ziomków, ks. Jana Kadłubca i wówczas to zapragnął zostać księdzem w diecezji sandomierskiej, do której i prymicjant należał. Miał wyjątkowo pobożnego i bardzo uczciwego ojca, który mu ułatwił osiągnięcie tak pięknego i wzniosłego celu. W roku 1915 wstępuje do seminarium duchownego w Sandomierzu, zaś w roku 1919 rozpoczyna studia na wydziale prawa kanonicznego w Katolickim Uniwersytecie w Lublinie. Świecenia subdiakonatu i diakonatu przyjmuje z rąk Ks. Biskupa Kubickiego, który mu udzielił również i święceń kapłańskich w dniu 8 stycznia 1921 roku. Jako student K. U. L. bierze udział w powstaniu śląskim w charakterze prelegenta. W 1922 roku udaje się Ks. Sznuro na studia do Strasburga, gdzie uzyskuje stopień doktora prawa kanonicznego na tamtejszym uniwersytecie w dniu 14 listopada 1924 roku. Pracuje później w duszpasterstwie wśród polskich wychodźców we Francji, darzony uznaniem katolickiej ludności polskiej, jak świadczy pismo, nadesłane od robotników i górników z Baudras do Ks. Biskupa Sandomierskiego, po odwołaniu Ks. Sznury w 1925 roku do kraju. Piszą oni dosłownie tak: „Błagamy o przysłanie nam księdza Sznuro, który umiał działać dla robotników, którzy jego bardzo lubili od starego do młodego i odnosili się do niego z wielkim uszanowaniem”.

Odwołany z Francji stara się ks. Sznuro o przeniesienie do diecezji częstochowskiej, by pracować w rodzinnych stronach, nie uzyskuje jednak zezwolenia swej władzy diecezjalnej i obejmuje stanowisko prefekta szkół powszechnych w Radomiu. W 1928 roku zostaje mianowany prefektem w gimnazjum żeńskim im. Marii Konopnickiej w tymże mieście i obowiązki te pełni do wybuchu drugiej wojny światowej, której pierwsze miesiące spędza u swego kolegi ks. dziekana Chojnackiego, a później przez 8 miesięcy korzysta z gościny u drugiego kolegi ks. Adama Łukasiewicza, proboszcza w Kuczkach. 13 kwietnia 1940 roku otrzymuje ks. Sznuro nominację na proboszcza w Potworowie. Pracuje tutaj wraz ze swym kolegą i serdecznym przyjacielem ks. Stefanem Grelewskim, zyskując sobie głęboki szacunek u parafian i pomimo trudnych warunków podnosząc wysoko poziom duszpasterzowania w tej niewielkiej parafii.

Dnia 25 stycznia 1941 r. przyjechał ks. Sznuro do Radomia, by leczyć zęby i zatrzymał się u ks. Stefana Grelewskiego, który pełnił już wówczas obowiązki prefekta w jednej ze szkół radomskich. Tam w nocy z 25 na 26 stycznia został aresztowany wraz z księżmi Stefanem i Kazimierzem Grelewskimi i po dwudniowym zatrzymaniu w lochach gestapo przy ul. Kościuszki, wywieziony do gmachu szkoły technicznej w Skarżysku, na Rejowie. Według opowiadania jednego ze współtowarzyszy niedoli więziennej ks. Sznury, czuł się on tutaj bardzo źle i wskutek pobicia mocno utykał na prawą nogę. Wywieziony następnie wraz z innymi więźniami ze Skarżyska do Oświęcimia, zmarł, po krótkim pobycie w obozie, 8 marca 1941 roku. Jak informował ks. dziekana Chojnackiego jeden z byłych więźniów Oświęcimia, ks. Sznuro podczas przymusowej pracy został w straszliwy sposób pobity przez t. z. capo i przyniesiony przez kolegów do bloku po kilku godzinach życie zakończył. Podzielił los swego poprzednika na probostwie w Potworowie ks. Władysława Bobińskiego, też zamęczonego, choć w innych okolicznościach, przez najeźdźców niemieckich.

Śmierć ks. Sznuro wywołała powszechny i szczerzy żal tak wśród duchowieństwa, jak i u ludzi świeckich, którzy go znali, lub z nim współpracowali. Był to kapłan powszechnie bardzo lubiany i ceniony dla swych zalet i miłego usposobienia. Nie miał zupełnie ludzi niechętnych, jak wspomina o nim jeden z księży, dobrze go znający. Miał tylko przyjaciół. Bardzo koleżeński i uczynny, chętnie śpieszył z pomocą kapłańską do sąsiadujących z Radomiem parafii, by głosić słowo boże, spowiadać, odprawiać nabożeństwa. Ks. Sznuro był księdzem bardzo zdolnym, odznaczał się wysoką inteligencją, bystrym i lotnym umysłem, o ogromnie żywych i wszechstronnych zainteresowaniach. Swe wiadomości, wyniesione z seminarium i z uniwersytetów, stale pogłębiał ciągłą lekturą. Niewątpliwie należał do najbardziej inteligentnych i jeśli można się tak wyrazić, reprezentacyjnych kapłanów naszej diecezji. Był doskonałym mówcą i dobrym kaznodzieją, oraz niezrównanym dyalektykiem w dyskusjach.

Bardzo gorliwy i obowiązkowy w pracy nad innymi, pilnie się starał i o swoje wyrobienie wewnętrzne. Dokładnie spełniał codzienne praktyki kapłańskiej pobożności i każdego roku odprawiał z własnej woli ćwiczenia duchowne w jednym z domów rekolekcyjnych. Zdobyty w ten sposób kapitał duchowy podtrzymywał go zapewne w ciężkich chwilach życia obozowego.

Ks. Sznuro zostawia piękną i trwałą pamięć w sercach licznych swych przyjaciół.

5. Ks. Bolesław Strzelecki.

Urodził się 11 czerwca 1896 roku w miejscowości Poniemon, w województwie białostockim z Jakuba i Marianny z Pajaków małżonków Strzeleckich, którzy stale mieszkali w Sieciechowie, znaleźli się zaś na terenie białostocczyzny ze względu na zajęcia zawodowe ojca.

Kształcił się w Warszawie i w Radomiu, do seminarium duchownego w Sandomierzu wstąpił w 1912 roku, ukończył zaś je w 1918 roku, przyjmując święcenia kapłańskie z rąk Ks. Biskupa Kubickiego 21 grudnia 1918 r. Po wyświęceniu na kapłana był przez parę miesięcy wikariuszem w Ostrowcu, skąd udał się w 1919 r. na wyższe studia teologiczne do Uniwersytetu Warszawskiego. Studiował prawo kanoniczne i na podstawie rozprawy „Szkolnictwo w ustawodawstwie synodalnym polskim” otrzymuje 16 października 1923 roku stopień doktora prawa kanonicznego. Ks. Biskup wyznaczył go wówczas na prefekta do Radomia najpierw w szkołach powszechnych, a po dwu latach w Państwowym Seminarium Żeńskim. Uczy również w szkołach handlowych Stowarzyszenia Kupców Polskich — męskiej i żeńskiej, oraz w Szkole Przemysłowej żeńskiej, a od 1935 r. pełni nadto obowiązki rektora kościoła św. Trójcy. Gdy wybuchła wojna, przyszły czasy okupacji i szkoły zostały zamknięte, ks. Strzelecki 15 lipca 1940 r. otrzymuje nominację na proboszcza parafii Najśw. Serca Jezusowego w Radomiu. Nie sądzona mu jednak była dłuższa praca na tej placówce. Już 7 stycznia 1941 roku aresztuje go gestapo i po krótkich przesłuchaniach, połączonych zapewne z torturami, wywozi go do Oświęcimia, 3-go maja przychodzi

z obozu telegraficzna wiadomość, że ksiądz Strzelecki zmarł tam 2 maja 1941 r.

Była to duża i bolesna strata dla diecezji i dla katolickiej ludności Radomia, wysoko ceniącej niezmiennie pożyteczną pracę ks. Strzeleckiego, bardzo popularnego na terenie tego miasta. Ś. p. ks. Strzelecki nie uchylał się od żadnych obowiązków kapłańskich. Jako prefekt i jako rektor kościoła św. Trójcy był jednocześnie kapłanem więzienia w Radomiu, odprawiał co drugą niedzielę Mszę św. we wsi Rajec dla przebywających tam więźniów, stale binował Mszę św. i głosił najmniej dwa kazania w niedzielę i święta, był spowiednikiem paru zgromadzeń zakonnych, często wygłaszał nauki do zakonnic i prowadził rekolekcje, był patronem Zytanek, okręgowym kapłanem harcerstwa, należał do Towarzystwa Prawniczego, oraz do zarządów wielu innych stowarzyszeń kulturalnych i oświatowych. Stale zapracowany, wkładał w swe obowiązki dużo zamiłowania i pilności. Przez młodzież szkolną był bardzo lubiany. Zawsze szczery, serdeczny i życzliwy, interesował się nie tylko duchowymi potrzebami swych uczniów, ale i warunkami materialnymi młodzieży, chętnie spiesząc z pomocą niezamożnym.

Na stanowisku rektora kościoła św. Trójcy ogromnie dbały o piękno służby bożej, wprowadził należyty ład w rozkładzie nabożeństw, które urządzał bardzo okazale, zapraszał kaznodziejów do głoszenia kazań, pomnożył liczbę odprawianych Mszy świętych, wprowadził popołudniowe nabożeństwa okresowe. Z dobrowolnych ofiar, zbieranych wśród radomian, odnowił gruntownie i pomalował kościół, pięknie go umebłował, zdobywając się nawet na tak poważny wydatek, jak sprawienie nowego organu. Dzięki ks. Strzeleckiemu kościół św. Trójcy ożywił się i do dzisiejszego dnia ma bodaj największą frekwencję w Radomiu.

Jako proboszcz parafii Najśw. Serca Jezusowego na Glinicach w czasie swego czterechmiesięcznego duszpasterzowania odnawia wnętrze prowizorycznego kościółka i energicznie przystępuje do prac przygotowawczych nad kontynuowaniem budowy nowej, pięknej świątyni. Gdyby tutaj dłużej pracował, byłby napewno bardzo skutecznie to wielkie dzieło posunął

naprzód. Odrazu postawił na właściwej płaszczyźnie kompetencje miejscowego komitetu budowy kościoła, dużo uwagi poświęcił kancelarii parafialnej i osobistemu kontaktowi z parafianami. Rozwinął akcję charytatywną, mającą do spełnienia tak wielkie zadania w pierwszym roku wojny, gdy przyszło gwałtowne zubożenie ludności, zorganizował kuchnię dla biednych, nawoływał do składania ofiar dla biednych i sam te ofiary zbierał. W tym dniu, kiedy został aresztowany, na plebanii oczekiwał długi szereg ludzi, którzy otrzymywali chleb i tłuszcze. Bardzo to gestapowców zgorszyło.

Ideałem duszpasterskim ks. Strzeleckiego, jak sam to kiedyś stwierdził, było hasło św. Pawła: „Mnie żyć jest Chrystus”. Wiernie tej zasadzie służył. Był płomiennym kaznodzieją, był zarazem kapłanem, który całym swym życiem apostołował i do Chrystusa pociągał. Odznaczał się dziwną dobrocią dla ludzi, miłosierdziem i współczuciem dla biednych. Było coś franciszkańskiego w pogodnej i ascetycznej postaci tego kapłana, z radością rozdającego potrzebującym pomocy swym bliźnim wszystko, co miał. Widziano go nieraz, jak nosił węgiel do ludzi biednych, lub jak odwiedzał opuszczonych biedaków i losem ich się zajmował, oddając na ten cel wszystkie swe skromne dochody. Umiłowanie ubóstwa, czynna miłość bliźniego, oparta na fundamencie miłości Boga i na głębokiej pobożności, zdolność do poświęceń dla bliźnich — to najistotniejsze cechy kapłańskiego charakteru ks. Strzeleckiego, cechy które pozostaną jako pociągający wzór dla kapłanów, którzy zapragną iść jego śladami.

c. d. n.

Bp F. J.

Refleksje nad akcją antyalkoholową w pracy duszpasterskiej.¹

Walka z alkoholem nie jest walką nową, któraby od nas dopiero się rozpoczynała, ale cieszyć się trzeba, że obec-

¹ Referat wygłoszony na zjeździe Koła Księży Abstynentów diecezji Sandomierskiej w Radomiu 31 marca 1948 r.

nie przybiera bardziej konkretne kształty i wchodzi na właściwą drogę. O szkodliwości alkoholu słyszymy od lat dziecińczy i spostrzegamy złe skutki pijaństwa np. ten, ów sprzedał ziemię na wódkę, wyzbył się gospodarstwa, rzemieślnik na skutek pijaństwa doszedł do nędzy. Z biegiem lat życia naszego lepiej poznajemy szkody, jakie wyrządza alkohol, przez obserwację pijaków i rozczytując się w odpowiedniej lekturze, która pogłębia nasze wiadomości z danej dziedziny. Jeżeli każdy normalny człowiek zdaje sobie sprawę ze szkodliwości alkoholu pod względem fizycznym i moralnym, to cóż mówić o nas kapłanach, gdy przecież mamy większą wrażliwość na zło wogóle a moralne w szczególności. Bardziej nas boli wszelki objaw zła moralnego i dlatego nie możemy być obojętni, gdy szatan tak obfite żniwo zbiera na polu alkoholu.

Jeżeli kogo łatwo zapalić do ideałów, to sądzę że kleryków w seminarium duchownym, jako przyszłych duszpasterzy, jako tych, którzy mają być „lux mundi”, jako przyszłych bojowników, którzy mają prowadzić walkę z wszelkim złem a więc i z alkoholem. Głosić miłość Boga i miłość bliźniego. Prowadzić ludzi do Boga przez nauczanie i sprawowanie Sakramentów św., oto praca codzienna kapłana przez całe życie. Usuwać to wszystko, co stoi na przeszkodzie w tej pracy, to szczytne zadanie kapłana na parafii. Czyż między innymi kapłan nie wypowie walki temu co jest źródłem wielu upadków i grzechów? A jednym z siedmiu źródeł jest upijanie się alkoholem.

Byłem na szóstym kursie seminarium duchownego, gdy powstało „Kółko Abstynentów” kleryków. Czy były próby wcześniej organizacji antyalkoholowej nie wiem. Sądzę, że przyszli pionierzy ruchu abstynenckiego wśród duchowieństwa przede wszystkim z alumnów seminarium duchownego rekrutować się będą. Zwerbować księdza do abstynencji który już jest na parafii, jest dość trudno. Nie znaczy to, aby było rzeczą niemożliwą. Raczej i ci, co w Seminarium skwapliwie się zapisali do abstynencji, gdy mają słabą wolę, a znaleźli się w otoczeniu, które często trzyma kieliszek w ręku nie wytrzymują próby. Byli abstynentami, dopóki nie było okazji i pokusy, ulegli, gdy warunki się zmieniły. Niedotrzymanie

przyrzeczenia usprawiedliwiają tym, że przecież nie można być dziwakiem, że nie można tak jaskrawo wyróżniać się od otoczenia, że nie można robić przykrości gospodarzowi, który tak serdecznie gości przyjmuje. Pewien kapłan powiada, że nie zapisze się do abstynentów, bo był zgorszony, jak prezes abstynentów z czasów seminaryjskich, pił wódkę na parafii. Słaby to argument, ale dla słabszych charakterów i taki wystarcza i od abstynencji odstrasza. Inny kapłan natomiast powiada, że do jego przekonania najbardziej przemawia argument ekspjacji za własne i cudze grzechy i dlatego do abstynencji się zapisał, a jeszcze inny o umartwieniu chrześcijańskim przez abstynencję mówi, że w życiu ascetycznym wydatnie mu pomaga.

Wydaje mi się, że poza łaską Bożą, która dopomaga nam do wytrwania w dobrym, potrzeba gruntownego uświadczenia, czym jest alkohol, jakie są jego skutki zgubne i jak walczyć z alkoholem, aby samemu pozostać trzeźwym i wiernych do Bractwa Trzeźwości zachęcać. Nemo dat, qui non habet. Uświadomić nas kapłanów o szkodliwości alkoholu mogą kursa antyalkoholowe. Od szeregu lat urządza je w Warszawie Towarzystwo „Trzeźwość”. Jakkolwiek na kursach tych omawiany przedmiot uwzględniany jest tylko z punktu naturalnego, doczesnego, gdy my kapłani uzupełnimy go motywami nadprzyrodzonymi jak: chrześcijańskie umartwienie, ekspjacja, uniknięcie wielu przekroczeń natury moralnej, mamy całość poglądu na to zagadnienie. Wysłuchanie takiego kursu, sądzę, niezmiernie by się przydało zarówno abstynentom jak i używającym alkohol. Abstynentom, aby im dać mocne oparcie, gdy się spotkają z zachętą, naleganiem do picia i używającym, a bardziej jeszcze nadużywającym, aby w trakcie kursu poważniejsze nasunęły im się refleksje.

Ks. Antoni Cząstka w swych kazaniach „Sobrii estote”, wydanych na Wielki Post r. b. na str. 49 tak pisze: „Ponieważ zagadnienie alkoholu, zwłaszcza od strony naukowej jest u nas dość nowe i bez specjalnego przygotowania trudno je będzie rozwiązać, 14 księży i 9 alumnów naszych odbyło już 10 dniowy kurs przeciwalkoholowy w Warszawie przy końcu listopada 1947 r. i rozjechali się, po swoich diecezjach, by już

fachowo rozpocząć pracę. Jest w planie systematyczne szkolenie kapłanów ze wszystkich naszych 25 diecezji na podobnych kursach, by katolicka praca trzeźwości w sposób dojrzały doszła do wszystkich zakątków Polski. Cała Polska musi się pokryć siecią Bractwa Trzeźwości i innych stowarzyszeń przeciwalkoholowych. Jak długo w Polsce nie przestanie panować kieliszek, tak długo nie można się spodziewać lepszego jutra”.

W związku z tym czyby nasz Zarząd Księży Abstynentów po uzyskaniu aprobaty od J. E. Ks. Biskupa Ordynariusza nie urządził kursu dwu czy trzydniowego dla ogółu duchowieństwa naszej diecezji. Ogół duchowieństwa o alkoholu ma niedostateczne i mylne pojęcia. A może nawet wśród nas, którzyśmy się zapisali do abstynencji nie ma silnego przekonania co do celowości akcji abstynenckiej. Wiele też zła płynie z braku uświadomienia, czym jest alkohol i jego skutki. Powiedzmy sobie prawdę, że przeciętny kapłan zwyczajnie tyle wie o alkoholu, ile wiedzieli jego rodzice. Rezultatem takiej jednostronnej edukacji musi być daleko posunięta tolerancja dla kieliszka. Od strony naukowej prawie nikt tego problemu nie przestudjował. Obserwacja na samym sobie jest bardzo złudna, gdyż im więcej się pije, tym mniej się widzi.

Cóż mówić o nas szarych robotnikach - duszpasterzach co do znajomości alkoholologii, gdy sławny belgijski prymas Kardynał Mercier † 1921 r., po przeczytaniu pierwszej książki z tego działu wyraził swój żal głęboki z powodu szkód, jakie wyrządza alkohol, a jeszcze większy z tego powodu, że ważne to zagadnienie poznał dopiero w 54-tym roku swego życia gdy do walki z tą plagą zostało mu już niewiele lat i sił. (Homo Dei styczeń, luty 1948 r. str. 99).

W swym krótkim referacie 15 minutowym, (tak mi zlecił Zarząd Koła Ks. Abstynentów) nie mam zamiaru przekonywać Księży tu obecnych o szkodliwości alkoholu z różnego punktu widzenia np. o zmianach zachodzących w organizmie alkoholika, alkohol jako pożywka, życie rodzinne alkoholika awantury w domu, wydajność pracy alkoholika, obowiązkowość, dotrzymanie przyrzeczeń, uczciwość alkoholika, jego

raptowne przejścia od wielkiej radości do krańcowego pesymizmu, służalczości wobec wyżej postawionych od siebie, do stosowania tyranii zależnych od siebie np. żony i dzieci, wydawania pieniędzy na alkohol, i na cele kulturalne np. kupno książek, prenumerata pism; przekroczenia moralne szczególnie de sexto; potomstwo alkoholika: dzieci chorują na zapalenie mózgu, niezdolne do nauki; delirium tremens; alkohol a przestępczość kradzieże, rabunki morderstwa. Sądy wydawane przez alkoholika są płyciutkie, nielogiczne często śmieszne na skutek uszkodzenia komórek mózgowych. Wszystkie te zagadnienia można poprzeć licznymi przykładami z obserwacji. Inne refleksje nad tymi zagadnieniami ma każdy duszpasterz, boć w swojej pracy na parafii wciąż się z nimi spotyka. Można też, pisać różne recepty, jak zwalczać alkohol środkami naturalnymi i nadnaturalnymi: na ambonie w szkole i w konfesjonale. Poza kościołem przez pogadanki, odczyty, przedstawienia teatralne, filmy.

Wspomnę jeszcze o założeniu Bractwa Trzeźwości. Nie będzie wydatnej pracy w Bractwie Trzeźwości tam gdzie sam duszpasterz nie wierzy w celowość tej roboty, a ruch abstynencki uważa za coś sztucznego, nienaturalnego, niepotrzebnego, nieżyciowego, a nawet w pewnej mierze krzywdzącego człowieka. Przy takim nastawieniu robota nie pójdzie. W tegorocznej spowiedzi wielkanocnej spostrzegliśmy w swojej parafii i sąsiednich większą frekwencję przystępujących do kratek konfesjonału. Objaw to dodatni i pocieszający. Takimi wiadomościami dzieli się z nami kapłani z innych dekanatów. Jest tu bowiem powiew łaski Bożej i niezbadanych Jego tajemnic. Ale czyby nie można ośmielić się z wysunięciem twierdzenia, że liczniejszy udział tegoroczny w przystępowaniu do Sakramentów św. jest też skutkiem nawoływania duszpasterzy w myśl zarządzenia Najdostojniejszego Episkopatu do całkowitej abstynencji od alkoholu w pierwszy i ostatni tydzień Wielkiego Postu? Nie ulega wątpliwości, że nie powstrzymali się nasi parafianie w stu procentach, ale napewno wielu usłuchało głosu Kościoła, Praca na tym polu wydaje owoce i nie jest beznadziejna. Karczmarze narzekali na spadek zużycia alkoholu.

Gdy jesteśmy przekonani i ugruntowani, że walka z alkoholem to walka dobra, że warto jej poświęcić wiele czasu i nie szczędzić swoich sił, przystępujemy do zorganizowania Bractwa Trzeźwości. Samo założenie musi poprzedzić szereg kazań o alkoholu, uświadomienie parafian o co chodzi, jakie obowiązki przyjmuje na siebie ten, co się do Bractwa Trzeźwości zapisuje. O tym, że konieczne jest zapoznanie się ze statutem Bractwa Trzeźwości, nie potrzeba udawadniać. Są różne stopnie w abstynencji. Dzieci od 7 do 18 lat zapisują się do całkowitej abstynencji. Po 18 latach można być rzeczywistym członkiem Bractwa, nie używając żadnych trunków alkoholowych nawet wina, i zwyczajnym członkiem wstrzymując się od trunków upajających, używając natomiast piwa, wina. Nadzwyczajny członek jest poza obrębem organizacji i statutami organizacyjnymi się nie zobowiązuje, popiera ruch abstynencki, jest sympatykiem trzeźwości. Do całkowitej abstynencji, czyli jak statut mówi na rzeczywistego członka Bractwa Trzeźwości nie wielu znajdziemy kandydatów wśród świeckich. Dobrze już będzie, gdy się zapiszą na zwyczajnych członków. Z biegiem czasu członkowie zwyczajni mogą się stać rzeczywistymi.

Gdy mamy już pewną ilość chętnych do Bractwa Trzeźwości, wówczas zgłaszamy się do Ks. Biskupa Ordynariusza z prośbą o kanoniczne erygowanie Bractwa w naszej parafii. Ks. Biskup bardzo chętnie zadość czyni naszej prośbie i przysłał nam odpowiedni dokument. W księdze Bractwa Trzeźwości dokument ten wpisujemy i umieszczamy listę członków Bractwa. Po złożeniu przyrzeczenia wstrzymania się od alkoholu na pewien okres czasu czy na całe życie i wpisaniu członków do księgi Brackiej działalność nasza jako duszpasterzy nie kończy się w Bractwie Trzeźwości. Muszą być zebrania Bractwa, (statut nie mówi ile) muszą być, aby przypominać przyrzeczenia i przyjęte na siebie obowiązki, zachęcić się do wytrwania.

Doświadczeni duszpasterze na polu alkoholologii radzą szczególniejszą uwagę zwrócić na młodzież i dzieci. Specjaliści lekarze w tej dziedzinie wyjaśniają, że każde dziecko czuje naturalny wstręt do alkoholu. Z chwilą, gdy ten wstręt

przełamię, nabiera smaku i staje na drodze alkoholika. Dziecku nie dawać nawet powąchać butelki z alkoholem. W programie naszego zjazdu jest i ten temat, prelegent obszernie go omówi.

„W ciągu wieków, mówi ks. A. Częstka,—powstały różne zakony w kościele, gdy zachodziła aktualna potrzeba. Zakony były lekarstwem na ówczesne potrzeby społeczne. Czaszy obecne potrzebują zakonu, któryby wziął na siebie obowiązek zwalczania alkoholu i zaszczepiania na jego miejsce cnoty trzeźwości. Dopóki taki zakon nie powstanie, wszyscy kapłani zarówno zakonni jak i świeccy mają obowiązek spełniać to zadanie przez specjalnie do tego powołane „Bractwa Trzeźwości”.

My duszpasterze, rozsiani po naszej diecezji Sandomierskiej, już zorganizowani w Koło Księża Abstynentów, rozpoczynamy tą pracę zakładając po parafiach Bractwa Trzeźwości nie żałując pracy, a „Deus incrementum dabit”.

Ks. K. Wędzikowski.

KOLEGIATA ŚW. MARCINA W OPATOWIE I JEJ KAPITUŁA.

(Ciąg dalszy).

Założenie kanonii kaznodziejskiej drugiej fundacji.

27 listop. 1750 r. utworzona została z funduszków pozostałych po śmierci Macieja Flaszynskiego dziekana opatowskiego druga kanonia kaznodziejska (concionatura secundae fundationis). Od tego roku dwóch było kanoników kaznodziejów przy kolegiacie, którzy naprzemian głosili kazania (per alternos menses). Fundator prawo prezenty na kaznodziejstwo drugiej fundacji, dał kapitule. Kanonię tę dawano często drogą konkursu, który z kandydatów wygłosił najlepsze próbne kazanie, ten zostawał kanonikiem kaznodzieją drugiej fundacji i jednocześnie promotorem bractwa Różańca św. i kapelanem szpitala św. Ducha.¹ Na sesji generalnej kapituły 11 listop. 1764 r.

¹ Acta episcopalia. Vol. 90. Fol. 276—281.

przypomniano kanonikom kaznodziejom, aby głosili kazania osobiście, a nie wyręczali się najemnikami, chyba, że choroba, albo inna poważna przyczyna przeszkodzi.¹

Założenie kanonii penitencjarza.

5 stycznia 1765 r. została utworzona kanonia penitencjarza z funduszków braci rodzonych, księży: Andrzeja Golańskiego, kanonika opatowskiego, plebana w Szczeglicach i Stanisława Golańskiego, doktora obojga prawa, protonotariusza apostolskiego, kanonika kolegiaty w Sączu, prepozyta i oficjała pilzneńskiego, proboszcza Brzostka i Kleci, którzy za życia jeszcze przeznaczyli na uposażenie kanonika penitencjarza przy kolegiacie opatowskiej sumy pieniężne i pola w Opatowie. Prawo prezenty na powyższą kanonię za życia fundatorów należało do nich, po śmierci do magistratu miasta Osieka, które miało prezentować kandydatów pochodzących z rodziny fundatorów, gdyby takich nie było, to innych.² Z utworzeniem kanonii kaznodziejskiej drugiej fundacji i kanonii penitencjarza liczba kanoników opatowskich doszła do ośmiu.

W tymże czasie kapituła wyjednała dla siebie przywilej, mocą którego, ilekroć występowała w kościele na procesji, miał być niesiony przed nią krzyż.³

Urzędy w kapitule opatowskiej.

Prokurator kapituły. W interesach i różnych sprawach dotyczących się zarządu majątkiem kapitulnym kapituła nie występowała in corpore, ale wszelkie czynności tego rodzaju powierzała specjalnemu urzędnikowi tak zwanemu prokuratorowi, oczywiście wybranemu ze swojego grona, najbardziej uzdolnionemu administracyjnie. On stawał się głównym zarządcą majątków kapitulnych w imieniu całej kapituły (nomine totius Capituli Maioris Collegiatae Opatoviensis). Oczywiście pro-

kurator musiał działać zgodnie z postanowieniami kapituły. Kanonika kaznodziei nie wolno było obarczać urzędem prokuratora „cum incompatible videatur, ab iis sollicitudinem temporalium exigere, qui muneri spirituali maximo et gravissimo praedicandi Evangelii totos se dare habere”, jak mówi biskup Soltyk w protokóle wizytacji kolegiaty opatowskiej, dokonanej w lutym 1762 r.¹

Notariusz kapituły. Prawą ręką kapituły i nieodzownym pomocnikiem jej czyli wykonawcą był notariusz. Do główniejszych jego obowiązków należało prowadzenie bieżących akt dekretów kapitulnych podczas posiedzeń generalnych corocznych nazajutrz po święcie św. Marcina i partykularnych zwoływanych stosownie do potrzeby, które to dekrety stanowiąc najważniejszą część prawodawstwa kapituły jako korporacji publicznej, musiały być prowadzone koniecznie przez notariuszów, wybieranych z grona kapituły, aby mieć moc prawną i obowiązującą. Dzięki temu urządzeniu przechowały się nam szczęśliwie akta kapitulne opatowskie poczynawszy od 1562 r. aż do naszych czasów, objęte w czterech woluminach znacznej objętości, które zawierają nieocenione źródło do dziejów kapituły opatowskiej, a pośrednio i Kościoła, na których podstawie autor niniejszego opracowania zdołał osnuć wiadomości niżej umieszczone dotyczące się prałatów i kanoników opatowskich, dotąd mało albo wcale nieznanymi w prawdziwym historycznym świetle, tym wiarogodniejszym, że odnośnie szczegóły w aktach rzeczonych spisywane były spółcześnie ręką skrupulatnie dobieranych notariuszów pod okiem tak poważnego grona, które nie mogło dopuścić przekręcenia lub zmiany najmniejszego nawet faktu tam zamieszczonego. Po między notariuszami kapitulnymi, ludźmi po większej części światłymi, w prawie kościelnym i świeckim biegłymi, jak dowodzi styl potoczysty i poprawny w aktach, tudzież jasne i gruntowne przedstawienie rzeczy, napotykałyśmy nierzadko księży ze stopniami naukowymi doktorów teologii, filozofii i obojga prawa, albo też mających upoważnienie od Stolicy Apostolskiej do wystawiania dokumentów (auctoritate Aposto-

¹ Statuta Eccl. Coll. Opatov. III. 28.

² Acta episcopalia. Vol. 106. Fol. 7—26.

³ Statuta Eccl. Colleg. Opatov. II. 161.

¹ Statuta Eccl. Colleg. Opatov. III. 37.

lica) albo od cesarza (auctoritate Imperiali), albo od obydwóch razem (auctoritate Apostolica et Imperiali). Niektórzy z notariuszów kapituły opatowskiej nieraz przez długie lata sprawowali ten urząd.

Notariusz obejmując urząd w kapitule składał przysięgę, że obowiązki swoje wiernie i sumiennie wypełniać, a powierzone sobie akta i archiwum pod najściślejszą strażą trzymać będzie.¹ Ponieważ bieżące akta kapitulne ręką notariuszów spisywane zawierały prawomocne i obowiązujące postanowienia, sekretne uchwały, ważne przepisy, rachunki, dokumenta, tudzież przedstawienie całego stanu majątkowego, łatwo pojąć, dlaczego kapituła trzymała je pod strażą, tak dalece, że nawet żaden z prałatów i kanoników nie miał do nich bezpośredniego przystępu i tylko w obecności notariusza wolno mu było, przestąpić progi archiwum i przeglądać też akta w ważnej jakiej potrzebie za wiedzą i pozwoleniem kapituły. Nawet w tych przypadkach, gdzie chodziło o udowodnienie lub uzasadnienie jakiej ważnej sprawy na mocy akt kapitulnych temu, któremu opracowanie odnośne powierzane bywało, nie wolno było, zatrzymać powierzonych sobie woluminów przez noc w swoim domu, ale je musiał odsyłać do archiwum i w dniu następnym znów je przy zachowaniu wszelkich ostrożności odbierał.² Tak samo nie wolno było nawet ku obronie praw i własności kapituły przed sądami i trybunałami wydawać tychże akt lub innych dokumentów w oryginałach, tylko w uwierzytelnionych odpisach czyli transumptach.

Kardynał i biskup krakowski Radziwiłł wizytując kolegiatę 1592 r. poleca, aby notariuszem był ostatni kanonik w kapitule.³ Biskup Sołtyk wizytując kolegiatę 1762 r. zaznacza, że nie zawsze ostatni kanonik ma odpowiednie zdolności do pełnienia tego urzędu, jak sam osobiście się przekonał z akt kapituły, dlatego rozporządza, aby wybierano na urząd notariusza prałata lub kanonika młodszego, ale z odpowiednimi

¹ ...Secreta capitularia conscribi curabit, quam conscripta nemini pandet et revelabit (II, 129).

² ...Acta non efferantur neque in aedibus cuiuscunque pernoctent...

³ Statuta Eccl. Coll. Opatov. III, 39.

kwalifikacjami, któryby sumiennie i akuratnie spisywał postanowienia kapituły i charakterem pisma czytelnym i ładnym.¹

Postanowienia kapituły notariusze na razie pisali na kartkach czyli raptularzach, potem wpisywali do księgi. Według najdawniejszych ustaw kapitulnych, żaden notariusz nie mógł być jednocześnie prokuratorem kapituły,² o czym powyżej.

Podziwienia godne, że protokoły posiedzeń kapituły opatowskiej w XVI i XVII wiekach pisano bardzo starannie i czytelnie, gorzej znacznie w XVIII wieku, a najgorzej w XIX i XX wiekach. Niektóre protokoły posiedzeń kapitulnych w ostatnich latach pisane są tak niedbale i pośpiesznie, że są niemożliwe do odczytania.

Nieporozumienia w sprawie precedencji czyli pierwszeństwa.

Wacław z Sobiesława, prałat kantor kapituły opatowskiej wszczął spór z Piotrem, prałatem scholastykiem tejże kapituły o pierwszeństwo w chórze i na posiedzeniach. Ten ostatni przedstawił dokument pergaminowy z 1450 r. z pieczęcią, jako dowód, że scholastyk ma pierwszeństwo, kantor Wacław dowodził przeciwnie. Biskup krakowski, do którego udały się obydwie strony po rozstrzygnięcie, wydał 9 maja 1544 roku wyrok, w którym orzekł, że według przyjętego we wszystkich kapitułach katedralnych i kolegiackich zwyczaju ma pierwszeństwo scholastyk i zajmować powinien stallę w chórze pierwszą po prałacie dziekanie.³ Jednak to się nie utrzymało i w następnych czasach nie scholastyk, a kantor miał pierwszeństwo. 11 listop. 1756 r. gdy miał być instalowany na godność scholastyka Antoni Rozenwald i zażądał stali zaraz po stalli dziekana, zaprotestował kantor Dziewulski i dowiódł, że jemu, jako prałatowi kantorowi należy się pierwsze miejsce po dziekanie,

¹ ...Electus vero Notarius Conclusiones Capituli fideliter et accurate caractere nitido et legibili in actis Capitularibus transcribet, extractus ex iis rogatus dummodo tamen non in praejudicium Ecclesiae sub sigillo Capituli, extradet, munusque suum sedulo exercebit... (Tamże, III, 39).

² Tamże, III, 37.

³ Acta episcopalia. Vol. 21. Fol. 344—345.

przytem przedstawił księgę posiedzeń kapitulnych, co kapituła przyznała, jako słuszne.¹ Biskup Sołtyk wizytując kolegiatę opatowską 1762 r. rozporządza, że kantor ma pierwszeństwo przed scholastykiem.²

Na kapitule generalnej 12 listop. 1789 r. żalił się ks. Józef Groth Nowomiejski, że gdy był poprzednio kanonikiem kaznodzieją, miał czwarte miejsce w kapitule po prałatach, obecnie po otrzymaniu innej prebendy po śmierci ks. kanonika Korprowskiego, ma ostatnie miejsce. Czując się pokrzywdzony, prosi, aby, jak poprzednio, miał czwarte miejsce wśród kanoników. Kapituła „cantroversiis capitularium, hinc, inde, pro et contra exortis mature trutinatis et discussiis” przychyliła się do prośby ks. Nowomiejskiego i odtąd zajął, jak poprzednio, gdy był kanonikiem kaznodzieją, czwarte miejsce po prałatach.³

Kanonicy honorowi kolegiaty opatowskiej.

Kanonikami honorowymi nazywają się ci duchowni, którzy mają miejsce czyli stalle w kościele katedralnym czy kolegiackim i przywilej używania oznak kanonickiej godności. Prebendy ani żadnych dochodów przywiązanych do swojego kanonickiego tytułu nie mają, ani też obowiązki żadne na nich nie ciążyą. Stąd nazywają się kanonikami honorowymi, bo mają sam honor, bez obowiązków i bez płacy. Kanonicy honorowi nie mają być bez przyczyny tworzeni, potrzeba zaś, aby ta przyczyna miała na celu pożytek Kościoła, czy to dla świętości służby Bożej, czy też dla odznaczenia księży gorliwych, uczonych i zasłużonych Kościołowi.⁴ Kanonicy honorowi nazywani bywają także luźnymi i łaskawymi (gratiales). Czytamy w „Monumenta Poloniae Vaticana”, że w kapitule wiślickiej w latach 1350—1351 było pięciu kanoników tytułowanych „gratiales”.⁵ Kanonicy honorowi albo łaskawi czyli luźni powstają we Francji, Belgii i innych krajach w XVII w. Należą

¹ Statuta etc. II, 439—440.

² Tamże. III, 44.

³ Statuta Eccl. Coll. Opat. III, 204.

⁴ Encykl. Kościelna ks. Nowodworskiego. IX, 450.

⁵ II, 353.

do nich osoby wybitne: kardynałowie, metropolici, arcybiskupi, biskupi, a nawet królowie, książęta, tak, że biskupi diecezjalni lub arcypiskupi są jednocześnie kanonikami honorowymi kilku kapituł, zwykle w których przed promocją zasiadali, jako dygnitarze (prałaci) lub kanonicy gremialni. Gdy prałat lub kanonik zrzeka się dygnitarstwa lub kanonii ipso facto pozostaje nadal kanonikiem honorowym. Na tej zasadzie kapitulni promowani na biskupów nadal pozostają jako kanonicy honorowi. Kanonikami honorowymi były osoby wybitne przynoszące rzeczywisty honor kapitule, tak, jak obywatelami honorowymi miasta zostają obywatele znakomitsi i zasłużeni dla miasta. Dotąd w spisie księży diecezji we Francji w kapitule pierwsze miejsce zajmują kanonicy honorowi przynoszący zaszczyt i honor kapitule: kardynałowie, biskupi, a po nich idą dygnitarze to jest prałaci i kanonicy gremialni, a w końcu kanonicy honorowi, którym przeważnie kapituła udziela zaszczytu.¹ W Polsce tylko kapituły kolegiackie mają kanoników honorowych, stare kapituły katedralne syte sławy i zaszczytów nie mają ich. Kiedy biskup włocławski Stanisław Zdzitowski zapragnął w drodze wyjątku obdarować ks. Filipskiego kanonią honorową kapituły włocławskiej, nie zgodziła się ona na to.² W kapitule krakowskiej w 1811 r. ks. Huber spowiednik króla saskiego i księcia warszawskiego zaszczycony był kanonią honorową bez prebendy, ale tylko przez czas wykonywania obowiązków spowiednika.³ Kapitułę kielecką biskup Sołtyk od 1760 r. zaczął zaszczycać kanonikami honorowymi.⁴ W kapitule sandomierskiej 1735 r. zjawia się kanonik honorowy.⁵ W kapitule opatowskiej instalowany został na kanonię honorową pierwszy Michał Rudzki, pleban Ptkanowa w 1790 r.⁶ 12 listop. 1808 r. kapituła opatowska pozwala kanonikom honorowym nosić dystynkcje w odpust św. Marcina i zajmować stalle.⁷ 28 lut. 1810 r. biskup kielecki Wojciech Górski nakazuje kanonikom honorowym opatowskim i kieleckim odprawiać nabożeństwo narówni z gremialnymi.⁸

¹ P. I. L. Nad Silnicą. Str. 41.

²⁻⁴ Tamże. Str. 42.

⁵ Ks. Wiśniewski. Katalog. Str. 351.

⁶⁻⁸ Statuta Eccl. Coll. Opatov. Str. 210.

Ubiór chórowy prałatów i kanoników opatowskich.

Od niepamiętnych czasów ubiór chórowy prałatów i kanoników kapituł katedralnych i kolegiackich składał się z komży z szerokimi rękawami sięgającej poza kolana i almucji to jest krótkiego płaszczyka z przodu w spiczaste cyple spadającego z kapturkiem, obszytego z wierzchu futrem popielic (łasic) lub gronostajów, jak to widać na pomnikach prałatów i kanoników w wiekach dawnych. Jak wyglądał prałat lub kanonik w dawnych wiekach w stroju chórowym, doskonale przekonać się możemy z dzieła ks. Jana Wiśniewskiego: „Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186—1926”, gdzie na stronie 290 znajduje się reprodukcja z portretu Pawła Szydłowieckiego, kustosa krakowskiego i kanonika sandomierskiego, zmarłego 1506 r., któremu bracia Krzysztof i Mikołaj wystawili brązowy pomnik w Krakowie na Wawelu, dłuta Piotra Vischera starszego.¹ Na tym pomniku wyobrażony jest Paweł Szydłowiecki w stroju chórowym w komży i almucji, sutanna wzorzysta.² Strój ten był powszechny we wszystkich katedrach i kolegiatach zagranicznych i polskich aż do końca XVIII wieku. Tym strojem odróżniali się prałaci i kanonicy wszystkich kapituł od duchowieństwa niższego katedralnego lub kolegiackiego.³ 12 listopada 1687 r. na posiedzeniu generalnym przypomniano niektórym prałatom i kanonikom opatowskim o obowiązku używania almucji w chorze, a to pod karą zapłacenia 10 grzywien na fabrykę kolegiaty.⁴ W końcu XVIII wieku prawie wszystkie kapituły katedralne i kolegiackie w Polsce zaniechały używania almucji, bardzo niewygodnych w lecie, bo ciężkich i łatwych do zepsucia i obgryzienia przez robactwo.⁵ Na posiedzeniu generalnym kapituły opatowskiej 12 listopada 1713 r. przypomniano sobie o almucji.⁶ Gdy w końcu XVII wieku i w początku XVIII, rozmaite kapituły zagraniczne i krajowe otrzymały od Stolicy Apostolskiej przy-

¹ i ² Jerzy Kieszkowski. Op. cit. Str. 356—359.

³ Korytkowski. Prałaci i kanonicy gnieźn. I. 421.

⁴ Statuta Eccl. Coll. Opatov. II. 64.

⁵ Tamże. III. 100.

⁶ Tamże. II. 64.

wileje co do ubiorów kościelnych, kapituła opatowska na posiedzeniu generalnym 12 listopada 1721 r. zaznacza, że almucji nikt już z jej członków nie używa, zostały zaniechane, uchwalono starać się u biskupa diecezji o strój chórowy, jakiego już używają inne kapituły w kraju, na przykład kolegiata bobowska.¹ Starania kapituły nie odniosły skutku, bo na posiedzeniach w latach 1722—1727 poruszano sprawę stroju chórowego, jaki pragnie otrzymać kapituła na wzór stroju kolegiaty bobowskiej.² 13 listopada 1738 r. kapituła na piśmie wyraża do kardynała Lipskiego, biskupa krakowskiego, różne swoje życzenia, wśród których porusza sprawę stroju chórowego na wzór innych kolegiat, które mają przywilej używania rokiety i mantoletu koloru fioletowego,³ na przykład w kolegiacie bobowskiej. W 1739 r. kapituła otrzymała wiadomości z kraju, że niektóre kapituły kolegiackie w czasie procesyj używają stroju kap. rzymskich i zaznacza, że należy się ten przywilej i kapitule opatowskiej.⁴ 1748 r. na posiedzeniu generalnym uchwalono prosić prałata kantora Dziewulskiego, aby razem z Antonim Lubomirskim marszałkiem litewskim, dziedzicem dóbr opatowskich, starał się o wyjednanie przywileju rokiety i mantoletu dla członków kapituły opatowskiej.⁵ Biskup Sołtyk wizytując kolegiatę opatowską w dniach 12—19 lutego 1762 r. wyraża zdziwienie, dlaczego jej prałaci i kanonicy zarzucili dawny ubiór almucji, odróżniający ich od duchowieństwa niższego i nakazuje, aby wznowiony został zwyczaj używania w chórze almucji, nakazuje, aby każdy prałat i kanonik postarał się o almucję w przeciągu roku, w przeciwnym razie nie będzie mógł uczestniczyć w obradach kapituły, przytem zaznacza, że almucje powinny być zrobione ze skórek popieliczych (łasic), formy większego nucetu z kapturem podszytym czerwonym jedwabiem czyli kitajką i używane tylko w kościołach Opatowa w święta i niedziele.⁶ 12 listopada 1764 r. ka-

¹ Statuta Eccl. Coll. Opatov. II. 116.

² Tamże. II. 119, 132, 138, 142.

³ Tamże. II. 300, 311, 313, 329—331.

⁴ Tamże. II. 320.

⁵ Tamże. II. 404.

⁶ Tamże. III. 40.

pituła daje wyraz swojemu ubolewaniu z tego powodu, że inne kolegiaty zostały oddawna zaszczycone przywilejem używania rokiety i mantoletu, opatowska kolegiata wśród innych na ósmem dopiero figuruje miejscu i dlatego uważana za ostatnią, a przecież w jej wnętrzu odbywają się ważne postanowienia państwowe (sejmiki), prosi przeto, aby na wzór innych kolegiat, jej członkowie używali w kościele w chórze i na procesjach rokiety i mantoletu.¹ W następnym roku osobiście udali się do biskupa kantor Dziewulski i kanonik Antosiewicz, prosząc o pozwolenie noszenia rokiety i mantoletu.² W 1769 r. na generalne posiedzenie radzi nie radzi zjawili się w almucjach (almuciatu comparuerunt).³ Nareszcie 30 sierpnia 1777 r. biskup Sołtyk w uznaniu dla kapituły opatowskiej za gruntowną naprawę kolegiaty własnym kosztem, w uznaniu dla starożytności kolegiaty, w uznaniu dla jej członków zasłużonych dla kraju, nadaje im obecnie żyjącym i na przyszłość przywilej noszenia zamiast almucji (niewygodnych w lecie i łatwych do zepsucia i obgryzienia przez robactwo i wyszłych z użycia), mucetu z sukna nazywanego bamlotem, lub z innej materii koloru fioletowego, podszytej czerwonym jedwabiem, przytem mucet ma być nakładany na rokiętę.⁴ Kapituła podziękowała biskupowi serdecznie i złożyła na koszt kancleżowi kurii biskupiej 31 dukatów w złocie.⁵ Dopiero jednak 14 czerwca 1791 r. upoważniła kapituła kustosza Łęskiego, aby z funduszków kapitulnych zakupił materiał na mucety i polecił je wykonać dla każdego z członków kapituły.⁶ Pomimo tego w 1803 r. nie wszyscy jeszcze mieli mucety.⁷

W dniu 12 listopada 1860 r. na posiedzeniu generalnym postanowiła kapituła zanieść prośbę do biskupa diecezji o wyjednanie insygnijów w kształcie złotego krzyża na wstążce jasno błękitnej nosić się mających, wpośród którego na jednej

¹ Statuta Eccl. Coll. Opatov. III. 25.

² Tamże. III. 61.

³ Tamże. III. 69.

⁴ Tamże. III. 98—100.

⁵ Tamże. III. 100.

⁶ Tamże. III. 221, 222.

⁷ Tamże. III. 339.

stronie ma być umieszczona cyfra panującego, na drugiej zaś stronie wyobrażenie św. Marcina Patrona kolegiaty.¹

18 stycznia 1929 r. Ojciec św. Pius XI zatwierdził przywilej używania rokiety i mucetu dla kapituły opatowskiej, a 1 października tego roku pozwolił członkom jej nosić dystryngtorium i pierścień.²

c. d. n.

Ks. A. Bastrzykowski.

Z życia diecezji.

Kongres Różańcowy w Sandomierzu w dn. 20—22 sierpnia 1948 r. Sandomierz, prastara stolica Piastów, opasany od wieków błękitną wstęgą Wisły, przeżywał ostatnio podniosłe i niezapomniane chwile. W związku ze sprowadzeniem z Wrocławia do naszego grodu relikwii Bł. Czesława, który ongiś był kanonikiem sandomierskiej kolegiaty, zaproszono na doroczny odpust św. Jacka, w kościele św. Jakuba, Kółka Różańcowe ze wszystkich parafii powiatu sandomierskiego, a częściowo i opatowskiego, na Kongres Różańcowy.

Organizatorzy Kongresu obierając kościół św. Jakuba w Sandomierzu na miejsce różańcowych uroczystości, kierowali się przede wszystkim myślą, że jest to właśnie miejsce, sławne z męczeństwa bł. Sadoka i jego współbraci, skąd Zakon OO. Dominikanów rozpoczął szerzyć to tak miłe

Matce Najświętszej nabożeństwo po całej Polsce, a w której to pracy przodowali dwaj Odrowążowie św. Jacek i bł. Czesław, tak bardzo związani z Sandomierzem, powtórę dlatego, że w tym pięknym, zażytkowym kościele, przy którym przez szereg stuleci pracowali synowie św. Dominika, znajduje się łaskami słynący obraz Matki Boskiej Różańcowej, która od bardzo dawnych czasów cieszy się wielkim nabożeństwem ludności naszego miasta i okolicznych wiosek.

Już na szereg dni przed rozpoczęciem się Kongresu zaczęto przystrajać prastarą poddominikańską świątynię.

Ceglane mury jej ścian i filary, a zwłaszcza prezbiterium, trzy kaplice i chór przybrane były w zieleń wieńców, które tak ochotnie uplotły członkinie Kółek Żywego Różańca, jak i w wielką ilość lampek elektrycznych tak, iż

¹ Księga. Str. 125.

² Tamże. Str. 376.

kościół tonął w powodzi kwiatów, barwnych ozdób i światła.

Uroczystości Kongresowe rozpocząć się miały według programu dnia 20-go sierpnia wieczorem.

Od wczesnego rana tego dnia zaczęły napływać z dalszej okolicy powiatu liczne kompanie, jak i pojedyncze grupy pątników.

Obszerna dominikańska świątynia zapełniła się niebawem już tego dnia wieczorem. A tymczasem była to dopiero, jak się niebawem okazało — cząstka zaledwie tych wiernych, którzy mieli wziąć udział w podniosłej uroczystości. Trzeba było pomyśleć o ołtarzu obok kościoła, aby stojący na obszernym placu wierni mogli wysłuchać Mszy św.

Punktualnie o godz. 17-ej nastąpiło otwarcie Kongresu.

Do kościoła św. Jakuba przybył, witany owacyjnie J.E. Ks. Biskup Ordynariusz Jan Lorek. Przy dźwiękach organów i śpiewie kantaty: Ecce sacerdos magnus, którą odśpiewał znany na terenie Sandomierza chór katedralny, błogosławiąc, zbliżał się do wielkiego ołtarza, gdzie oddawszy hołd Jezusowi w Najświętszym Sakramencie i pomodliwszy się chwilę wdział pontyfikalne szaty i zaintonował hymn do Ducha św. „Veni Creator”.

Tymczasem na kazalnicy wstąpił jeden z Ojców Dominikanów, którzy przez cały czas Kongresu wygłaszali nauki, tak ogólne, jak i specjalne,

t. zn. stanowe i do zelatorów, jak również konferencje do księży dyrektorów bractw różańcowych.

W podniosłych, natchnionych słowach przedstawił cel i myśl przewodnią Kongresu, podkreślił zwłaszcza rolę i znaczenie Różańca św. w życiu naszego narodu polskiego, specjalnie w naszych czasach.

Kazanie, którego słuchało z uwagą i skupieniem parę tysięcy wiernych zakończono błogosławieństwem Najświęt. Sakramentu.

Przez cały dzień następny wygłaszano nauki tak stanowe, jak i ogólne, zarówno w kościele, jak również na cmentarzu koło kościoła, a wieczorem po niesporach, tegoż dnia, przy udziale duchowieństwa i kilkunastu tysięcy wiernych, którzy od wczesnego rana napływali z różnych stron, miała miejsce pokutna procesja do kościoła św. Pawła.

Przy zapalonych świecach krocząc, odmawiano głośno różaniec. Robiło to potężne, imponujące wrażenie. Po powrocie procesji z kościoła św. Pawła nastąpiło wystawienie Najśw. Sakramentu na nocną adorację, w czasie której OO. Dominikanie wygłaszali nauki stanowe, jak również przeprowadzali krótki rachunek sumienia, w obliczu Jezusa w Najśw. Sakramencie.

Niezapomniane chwile przeżywali wierni zwłaszcza w czasie Mszy św. pontyfikalnej o północy odprawionej w ko-

ściele przez J. E. Ks. Biskupa Sufragana Fr. Jopa, a na zewnątrz kościoła przez jednego z Ojców Dominikanów.

Jak okiem rzucić widać było morze głów ludzkich, pograżonych w głębokim, modlitewnym nastroju.

Przy kratkach konfesjonatów widać było cisnącą się wielotysięczną rzeszę, pragnących zrzucić z siebie ciężar grzechów, rozpocząć nowe życie pod sztandarem Królowej św. Różańca.

Bez przerwy prawie, przez całą noc udzielano Komunii św.

Tymczasem nastąpiła niedziela 22-gi sierpnia.

Ludzi coraz więcej przybywa, bo wszak ma się odbyć uroczysta procesja z Najśw. Sakr. na rynek, gdzie w międzyczasie przybrano cztery ołtarze i gdzie od wczesnego rana widać olbrzymie masy wiernych, dla których nie starczyło miejsca w świątyni, ani nawet na placu przed świątynią.

Po uroczystej Mszy św., odprawionej przez J. E. Ks. Biskupa Ordynariusza w asyście członków Kapituły, wyruszyła z kościoła procesja.

Gdyby tak lotem ptaka wzbić się ponad prastary Sandomierski Gród, a zwłaszcza ponad ul. Ks. B-pa Jasińskiego, Ząbkową, aż ku Rynkowi, możnaby ujrzeć morze głów ludzkich, które w modlitewnym nastroju spoglądały na przesuwałą się pochód w skupieniu, w ciszy, aby nie uronić ani jednej z tych łask,

które Królowa Różańca św. miała rozrzucać w tym dniu na swoje wierne dzieci.

Przesuwały się bractwa kościelne ze sztandarami, chorągwiami, feretronami, szły stowarzyszenia panien w białych sukienkach, sztandary cechów rzemieślniczych, duży zastęp dziewic poświęconych Bogu zakonników i zakonnic, wreszcie szereg kapłanów w białych komżach, a w końcu, w pośrodku wielotysięcznej rzeszy wiernych kroczył w asyście duchowieństwa J. E. Ks. Biskup niosąc pod baldachimem w monstrancji Najśw. Sakrament.

Sandomierz w tym dniu miał wygląd świąteczny. Ulice, którymi przechodziła procesja zdobiły się kwiatami, dywanami, w wielu oknach paliły się świece.

Dzień pogodny. Nad miastem jasne, roześmiane słońce. Kwadratowy Rynek sandomierski, z prastarym, pięknym ratuszem w pośrodku, wypełniony ludźmi. Oczy wszystkich skierowane w stronę ulicy Zamkowej skąd wśród majestatycznych dźwięków rozkołysanych na wieżycach świątyni dzwonów i rozśpiewanych wielotysięcznych piersi ludzkich, w obłokach dymów kadzidlanych i tęczy różnobarwnego kwiecia, rzucanego pod stopy wkracza niesiony przez dostojnego celebransa w osobie J. E. Ks. Biskupa J. Lorka, utajony w Hostii św. Jezus Chrystus.

Przystępują do pierwszego z ołtarzy. Celebrans stawia na nim monstrancję. Ustają tym-

czasem pienia, a wśród głębokiej ciszy jeden z kapłanów, przybranych w złociste ornaty, odczytuje urywek Ewangelii św., poczym Celebrans znowu podnosi monstrancję, a gdy wierni padają na kolana, wówczas intonuje pieśń: „U drzwi Twoich stoję Panie”. Tłum wiernych się zrywa, chwyta słowa pieśni, aby ją wzmocnić tysiącami głosów. Dzwonki szczebiocą. Na wieżycach kościołów rozkołysane dzwony głoszą chwałę Tego, co stąpił z nieba „pod przymiotami ukryty chleba”.

I płynie znowu ta wielotysięczna różnobarwna fala ludzka poprzedzana w blaskach promieni słonecznych lasem sztandarów i chorągwi, przy dźwiękach pieśni, a w pośrodku niej, w otoczeniu prałatów w fioletach i białych habitów dominikanów, wśród dymów kadzidlanych i kwiecianego kroczy ku następnym ołtarzom On — Chrystus, który o sobie niegdyś powiedział:

„Jam jest Chleb żywy, który z nieba zstąpił” (Jan VI, 66) aby wreszcie wejść w progi katedralnej bazyliki, gdzie zgodnie z programem uroczystości nastąpiło: „Te Deum” Błogosławieństwo Najśw. Sakr. oraz końcowe przemówienie jednego z Ojców Dominikanów. W przemówieniu tym, którego zebrana rzesza wiernych wysłuchiwała w ogromnym skupieniu ducha, z mocną wolą realizowania wskazań, złożono następujące przyrzeczenie:

1. że wszyscy wyznawcą będą zawsze i wszędzie z radością swą katolicką wiarę i wypełniać jej nakazy tak w życiu prywatnym, jak i publicznym.

2. że jako czciciele Matki Najświętszej, która ongiś wręczyła św. Dominikowi różaniec, jako oręż do walki ze złem, a dziś w objawieniach swoich w La Salette, Lourdes, Fatima wskazuje różaniec, jako niezawodny środek prześlągnięcia obrażonego Majestatu Bożego, będą usilnie pracować nad rozszerzeniem w domach swoich i wśród znajomych, Kółek Żywego Różańca, zaprawiając już nawet małą działalność szkolną do odmawiania tej tak drogiej Matce Najśw. modlitwy.

3. że zwalczać będą wszystko to, co przyczynia się do moralnego rozkładu narodu, pijaństwo, rozpustę, a wychowywać dzieci i młodzież w trzeźwości i skromności chrześcijańskiej.

4. że zelatorki i zelatorzy, oraz wszystkie członkinie i członkowie Żywego Różańca, starać się będą rozbudzać wśród siebie i innych ducha apostołstwa, miłosierdzia chrześcijańskiego, być czynnymi i gorliwymi współpracownikami w hierarchicznym apostołstwie Kościoła.

Po czym wszyscy zebrani stojąc, głośno odmówili „Wierzę w Boga”. Po kazaniu kon-

kluzijnym nastąpiło wręczenie przez organizatorów Kongresu J. E. Ks. Biskupowi relikwii Bł. Czesława z prośbą przekazania ich Kapitulie. Wreszcie płomienne przemówienie J. E. Ks. Biskupa J. Lorka, w którym dając wyraz swej radości, że Kongres Kółek Różańcowych odbył się w sławnym z męczeństwa Bł. Sadoka i Jego współbraci kościele św. Jakuba w Sandomierzu, podkreślając doniosłość tej uroczystości w tak przełomowej chwili, jaką stanowią nasze czasy, dziękując O. O. Dominikanom i organizatorom Kongresu za ich trudy i pracę, wreszcie wreszcie wiernym za ich przywiązanie i cześć dla Królowej Różańca św., która Królową Polskiej Korony być zechciała, udzielił wszystkim zebrany pasterskiego błogosławieństwa.

Kończąc to krótkie sprawozdanie z przebiegu Kongresu Różańcowego w Sandomierzu, nie mogę na zakończenie nie dać wyrazu tej radosnej refleksji, która przez cały czas uroczystości nurtowała głęboko w zakamarkach mej duszy, a której, jak się okazać miało i inni powszechnie dawali wyraz.

Jest faktem, że warunki, wśród których, Kongres Kółek Różańc. w Sandomierzu się odbywał, nie były sprzyjające. Szczupłość świątyni, odległość przebywanych przez pątników przestrzeni trudności komunikacyjne, braki w przygotowaniu posiłków i noclegów itd.,

a jednak tłumy wiernych liczące przeszło 20.000 zgromadziły się wokoło świątyni i trwały bez przerwy, słuchając nauk i uczestnicząc we Mszy św., które odprawiały się w dzień i w nocy przy prowizorycznym ołtarzu, tłocząc się do spowiedzi św. i przyjmując Komunię św., której udzielano już od godziny 12-ej w nocy.

Co skłoniło tych wiernych do tak daleko posuniętego poświęcenia? Gdzie szukać istotnych przyczyn, że wielkie grupy pątników z obrazami i chorągiewami, z bardzo odległych parafii z powiatu sandomierskiego, opatowskiego i tarnobrzieskiego przyszły do Sandomierza mimo różnorodnych przeszkód?

Oto jak gdzieś wspomina jeden z pisarzy, w naszym skarbcu narodowych świętości, zabytków i pamiątek, które z największym pietyzmem zwykliśmy czcić i kochać, jako najdroższą po Ojcach naszych spuściznę, znajduje się obok innych, miłych sercu niezmiernie piękny i drogocenny klejnot, lśniący wszystkimi blaskami wzniesłego ideału, niby brylant mieniący się barwami tęczy. Klejnot ten i starożytny pochodzeniem i nieoceniony pod względem swej wartości, a tak ściśle zespolony z dziejami naszej Ojczyzny — to gorąca cześć dla Bożej Rodzicielki, Królowej Różańca św., a także Królowej Polskiej Korony.

Kongres Różańcowy w Sandomierzu jest potwierdzeniem tego, jest dokumentem wiary żywej polskiego, sandomierskiego ludu.

Dowodem wierności Bogu i Kościołowi św.

I za to niech Bogu będą dzięki...

Ks. Jarzyna.

Odpust Narodzenia Najśw. Marii Panny w Sulisławicach w 35-tą rocznicę koronacji cudownego obrazu zgromadził w tym roku około 20.000 wiernych. W wigilię uroczystości zaczęły napływać kompanie, których przybyło 16, przeważnie pod przewodnictwem kapłanów. Najdalszą drogę odbyła kompania z Łży. Już na pierwszych niesporach, w czasie których kazanie wygłosił ks. Antoni Zmysłowski, prob. z Kurozwęk, pątnicy wypełnili obszerną świątynię po brzegi.

W nocy od godz. 22-giej do 3-ciej wierni odprawiali kolejno stanami wspólną adorację Najśw. Sakramentu. Na adoracjach przewodniczyli w modlitwie na przemian księża proboszczowie z Koprzywnicy i Łoniowa.

Od godz. 4-tej rano rozpoczęły się odprawiać Msze św. przed cudownym obrazem Matki Najśw.

O godz. 9-tej przybył do Sulisławic J.E. Najdostojniejszy Ksiądz Biskup Sufragan Sandomierski, dr Franciszek Jop. Przy bramie cmentarza kościel-

nego powitali Jego Ekszelencję przedstawiciele organizacyj parafialnych. W kościele serdeczne przemówienie powitalne wypowiedział od ołtarza miejscowy Ks. Proboszcz.

J. E. Najdostojniejszy Ks. Biskup wygłosił z ambony kazanie o znaczeniu nabożeństwa do Najśw. Marii Panny, następnie udzielał Sakramentu Bierzmowania, do którego przystąpiło ponad 500 osób, wreszcie celebrował pontyfikalną sumę w kościele. Jednocześnie została odprawiona uroczysta Msza św. na cmentarzu kościelnym. Kazania podczas sumy wygłosili: ks. prof. Jul. Jarzyna i ks. Stan. Król. Ogółem w dniu odpustu zostało wygłoszonych 7 kazań na tematy związane z myślą przewodnią: Przez Marię odrodzenie świata.

Bez przerwy, dosłownie tłumy penitentów cisnęły się do konfesjonałów. 32 kapłanów, przybyłych do Sulisławic, ledwie podołało pracy w konfesjonale. Do Komunii św. przystąpiło 8.000 wiernych.

Ogólnie stwierdzano, że zachowanie się pątników nacechowane było powagą i pobożnością. Mile uderzał w oczy liczny udział mężczyzn w nabożeństwach.

X. P. G.

Nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Ks. Kardynała A. Hlonda, Prymasa Polski zmarłego 22 października b.r. odprawił w katedrze J.E. Ks. Biskup Ordynariusz w dniu 29

października. Została odprawiona pontyfikalna Msza św., oraz odśpiewany został kondukt przy katafalku. W nabożeństwie wzięła udział kapitu-

ła katedralna, duchowieństwo miasta Sandomierza, alumni seminarium i spora rzesza wiernych. Śpiewy wykonali alumni seminarium.

NOWE WYDAWNICTWA.

KS. JAN DANILEWICZ. Kościół i Jego wnętrze w świetle przepisów prawno-liturgicznych, str. 171. Kielce 1948. Księgarnia „Jedność”.

Już dawną odczuwaliśmy potrzebę tego rodzaju wydawnictwa, któreby obejmowało wszystkie przepisy prawne i liturgiczne, dotyczące budowy i urządzania kościołów. Zwłaszcza w czasach obecnych, gdy się odbudowuje po zniszczeniach wojennych tak wiele świątyń i urządza ich wnętrza, dzieło takie było bardzo potrzebne.

Ks. kan. Danilewicz doskonale opracował w swej, niezmiernie wartościowej, książce kwestie, interesujące duszpasterzy i architektów przy wznoszeniu kościołów, gromadząc skrupulatnie wszystkie obowiązujące w tej dziedzinie przepisy Stolicy Apostolskiej, orzeczenia i wyjaśnienia Św. Kongregacji.

Książka ks. kan. Danilewicza powinna się znaleźć w rękach alumnów seminariów i księży proboszczów, szczególnie tych, którzy budują, lub urządza kościoły.

Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy w Krakowie ul. Kopernika 26 dostarcza ostatnie swoje nowości:

KS. J. ANDRASZ T. J. — Modlitwy do Komunii świętej udarowane odpustami. Str. 47. Brosz. 25 zł. Broszura niniejsza podaje nam sposoby przygotowania do Komunii św. i dziękczynienia po niej. Oprócz tego zawiera modlitwy obdarzone odpustami. Będzie ona bardzo pomocna przy codziennej Komunii świętej.

KS. K. BISZTYGA T. J. — Alkoholizm i pijaństwo. Wydanie III. Str. 108. Brosz. 60 zł. Ukazało się nowe wydanie tej tak bardzo na czasie i potrzebnej książki. Jeszcze dziś o nią się wielu dopytuje, gdy nawet po dwu wojnach światowych, przemianach nie straciła swej aktualności. Mamy nadzieję, że praca śp. Ks. Bisztygi, w 3-cim wydaniu będzie jego serdecznym głosem jeszcze z poza grobu i wydatną pomocą w walce z dzisiejszą nową niszczycielską falą alkoholizmu.

KS. FR. FIN T. J. — Gra w piłkę i co z niej wynikło. Str. 204. Brosz. 250 zł. W opowiadaniu tym znajdzie każdy młodzieniec wskazówki, jak ma wyrabiać w sobie silną wolę do wytycznego przez siebie celu.

KS. A. GADOWSKI T. J. — Bohaterka chrześcijańska. Dramat w 3 aktach z życia św. Barbary. Główne role kobiece. Cena zł. 70.

KS. F. TURBAK T. J. — **Agnes**. Utwór sceniczny o św. Agnieszce. Dramat religijny z pierwszych wieków chrześcijaństwa. Wskutek prostoty swej rzecz bardzo łatwa do odegrania. Cena zł. 70.

KS. EMIL FIEDLER. — **Dobry Bóg**. W wydaniu trzecim zamieszczono, tak na okładce jak i na początku każdego rozdziału ilustrację, wyrażającą myśl przewodnią danego rozdziału. Rzecz tę trzeba by w setkach tysięcy egzemplarzy rozrzuć po kraju, by dostała się w ręce wszystkich, dziś tak licznym, zbolałym, stroskanym, rozżalonym do Boga. Rzecz pełna światła, nadprzyrodzonej pogody i rozumnej wiary w dobroć Bożą. Brosz. zł. 150.

KS. J. ANDRASZ T. J. — **Miłosierdzie Boże — ufamy Tobie!** Podaje treściwie historię nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w jego nowej postaci jak została objawiona świętobliwej S. Faustynie. Szereg szczegółów dotychczas nieznanych, charakteryzujących jej życie wewnętrzne. Jej powołanie do głoszenia znękaney ludzkości tego nabożeństwa, praktyki i obietnicę właściwe temu nabożeństwu, wreszcie nasze obowiązki względem niego. — Oto treść broszury, która czcicielom Miłosierdzia Bożego przyniesie duże pouczenie i pociechy. Cena zł. 40.

Nowenna do Miłosierdzia Bożego. Str. 16. Cena zł. 10. Dotychczas ukazało się już kilka wydań tej tak skutecznej nowenny do Miłosierdzia Bożego.

TOMASZ A KEMPIS. — **O naśladowaniu Chrystusa**. Cena w broszurze zł. 180 w opr. zł. 280. — Zupełnie nowe tłumaczenie dokonane przez Ks. Wł. Lohna T. J. W wydaniu tym w przedmowie znajdujemy krótki zwięzły żywot autora tej tak pięknej i nieocenionej książki, którą asceci i pisarze duchowni polecają jako pierwszą i najlepszą książkę po Piśmie Świętym. Na wstępie zamieściliśmy również podobiznę autora taką, jaką nam podają współcześni jemu Bracia z Zakonu Kanoników Regularnych, reguły św. Augustyna. Format książki zgrabny, kieszonkowy.

„**Śladami Skargi**” — tom VIII — okres jesienny. Str. 208. Br. 350 zł. Zawiera kazania niedzielne od początku września do adwentu. Kazania świąteczne, na uroczystość Święta Chrystusa Króla, M. B. Różańcowej, Wszystkich Świętych, Dzień zaduszny, św. Stanisława Kostki, przemówienia do stowarzyszeń mariańskich, na pierwsze piątki. Krucjaty Eucharystycznej. Kazania okolicznościowe, — na poświęcenie Kościoła, Dzień modłów za Misję, Święto podziękowania za żniwo i przy poświęceniu figury czy kaplicy przydrożnej.

KS. K. WILCZYŃSKI T. J. **Adoracje Najśw. Sakramentu na Godzinę Świtą**. Tomik XII. Dusza nieśmiertelna. Str. 20. Cena zł. 30.

Cena niniejszego zeszytu wynosi 130 zł.

Wydawca: Diecez. Zakład Graf.-Druk. w Sandomierzu ul. Żeromskiego 2

REDAKTOR: KURIA DIECEZJALNA w SANDOMIERZU

